

PARISUHDEVÄKIVALLAN KEHYSTÄMINEN POLIISIEN TYÖSSÄ

Anna-Greta Pekkarinen

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

PARISUHDEVÄKIVALLAN KEHYSTÄMINEN POLIISIEN TYÖSSÄ

Anna-Greta Pekkarinen

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2020

Ohjaaja: Marianne Notko ja Marita Husso

Sivumäärä: 68 sivua + 1 liite

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia poliisien tapaa kehystää parisuhdeväkivaltaan puuttumista ja puuttumattomuutta sekä selvittää heidän tarpeitaan liittyen väkivaltatyön koulutukseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Tutkimuksen aineistona oli kuusi Jyväskylän yliopiston, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Poliisiammattikorkeakoulun Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services (EPRAS) -hankkeessa kerättyä fokusryhmähaastattelua, joihin osallistui yhteensä 22 poliisia eri puolilta Suomea.

Tutkimuksessa käytettiin teoreettisena lähtökohtana ja analyttisenä menetelmänä kehysanalyysiä. Poliisien haastatteluaineistosta analysoitiin viisi puuttumattomuutta ja kaksi puuttumista perustelevaa kehystä. Puuttumattomuutta perusteltiin individualistisen, epäilyn, professionaalisen, sosiaalisen avun ja käytännön kehyksillä; puuttumista taas empatian ja vastuullisuuden kehysten kautta. Individualistisessa kehyksessä vastuu väkivallan loppumisesta asetettiin uhrille. Epäilyn kehyksessä kyseenalaistettiin se, puhuivatko osalliset totta ja oliko väkivaltaa edes tapahtunut. Professionaalisisessa kehyksessä poliisien tehtäväkuva rajattiin tiukasti rikosten selvittämiseen. Sosiaalisen avun kehyksessä väkivaltaan puuttuminen nähtiin sosiaaliviranomaisten velvollisuutena. Käytännön kehyksessä puuttumattomuutta perusteltiin käytännöllisillä esteillä kuten resurssipulalla. Väkivaltaan puuttumista perusteltiin empatian kehyksellä, jossa esitettiin myötätuntoa väkivallan uhria kohtaan. Vastuullisuuden kehyksessä nähtiin poliisien vaivannäön olevan aiheellista, jotta väkivalta voisi loppua.

Poliisien väkivaltaan liittyvää moniammatillista yhteistyötä sekä koulutusta käsiteltiin sisällönanalyysin keinoin. Keskeisiä moniammatillisen yhteistyöhön liittyviä teemoja olivat väkivallan uhrien eteenpäin ohjaaminen palvelujärjestelmässä, konkreettinen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä haasteet tiedonkulussa eri ammattilaisten välillä. Väkivaltaan liittyvää koulutusta poliiseilla oli ollut niukasti. He toivoivat etenkin tietoa siitä, mitä muut toimijat tekevät ja minne väkivallan uhrin voi ohjata.

Avainsanat: poliisit, fokusryhmähaastattelu, parisuhdeväkivalta, väkivaltatutkimus, kehysanalyysi, sisällönanalyysi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 PERHE-, PARISUHDE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA.....	5
2.1 Parisuhdeväkivalta lukuina	8
2.2 Parisuhdeväkivalta Suomessa	9
2.3 Kansainväliset sopimukset väkivallan ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta	11
2.4 Kansalliset toimijat väkivaltaan puuttumisessa	13
2.5 Aiempi suomalainen perheväkivaltatutkimus.....	14
2.6 Poliisit ja väkivaltatyö.....	18
2.7 Rikosten käsittelyprosessi.....	21
2.8 Tutkimuksen taustaa	22
2.8.1 Sensitiivisyyden merkitys parisuhdeväkivaltatyössä.....	22
2.8.2 Väkivallan kierteen katkaiseminen.....	23
2.8.3 Työelämäntutkimuksellinen näkökulma.....	24
2.9 Tutkimuskysymykset	25
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	26
3.1 Eettinen pohdinta	27
3.2 Fokusryhmähaastattelu	29
3.3 Analyysimetodit.....	30
3.4 Kehysanalyysi	31
3.5 Sisällönanalyysi	33
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
4.1 Kehysanalyysi: Parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perustelevat kehukset.....	35
4.1.1 Individualistinen kehys.....	35
4.1.2 Epäilyn kehys	38
4.1.3 Professionaalinen kehys	40
4.1.4 Sosiaalisen avun kehys	42
4.1.5 Käytännöllinen kehys	43
4.2 Kehysanalyysi: Parisuhdeväkivaltaan puuttumista perustelevat kehukset	44
4.2.1 Empatian kehys.....	44
4.2.2 Vastuullisuuden kehys.....	46

4.3 Sisällönanalyysi: Moniammatillinen yhteistyö.....	48
4.3.1 Väkivallan uhrien eteenpäin ohjaus.....	49
4.3.2 Ammattilaisten välinen yhteistyö	50
4.3.3 Tiedonkulku viranomaisten välillä	51
4.4 Sisällönanalyysi: Poliisien väkivaltaan liittyvä koulutus.....	52
4.4.1 Poliisien aiempi väkivaltaan liittyvä koulutus.....	52
4.4.2 Poliisien toiveet väkivaltakoulutukseen liittyen	53
5 POHDINTA.....	56
Jatkotutkimusehdotuksia.....	60
LÄHTEET	61
LIITE 1. Fokusryhmähaastattelurunko.....	69

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään miten poliisit kehystävät työtehtävissään kohtaamiinsa parisuhdeväkivaltatilanteisiin puuttumista tai puuttumattomuutta. Kehystäminen on Erving Goffmanin (1986) luoma käsite, joka kuvaa sitä, kuinka ihmiset tulkitsevat eri tilanteita ja reagoivat niihin kulttuurisiin käsityksiimme perustuen. Parisuhdeväkivaltaa on alettu tutkia Suomessa laajemmin vasta 1990-luvulla (mm. Nyqvist 2001; Husso 2003; Piispa 2004), joten kyseessä on verrattain tuore tutkimusala. Parisuhteen tai perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa on pidetty yksityisen piiriin kuuluvana, joten sen tutkiminen on saatettu nähdä loukkaavana (Fagerlund 2016, 33). Vuonna 2018 poliisin kirjaamissa rikosilmoituksissa lähisuuhdeväkivallan uhreja oli kuitenkin lähes 10 000 (SVT Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019). Ottaen huomioon lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan yleisyyden sekä sen vahingoittavuuden niin yksilöiden elämässä kuin yhteiskunnallisestikin, on aihepiiriä ja siihen liittyviä ilmiötä syytä tutkia lisää.

Poliisien käsitysten tutkiminen on tärkeää, sillä he ovat esimerkiksi hälytystehtävissä, rikosilmoitusten vastaanotossa sekä rikostutkinnassa usein ensimmäinen ulkopuolinen taho, joka puuttuu parisuhdeväkivaltaan ja käynnistää prosessin, jolla mahdollinen väkivallan kierre pyritään katkaisemaan. Monille parisuhdeväkivaltatilanteita työssään kohtaavalle poliisille on kehittynyt kuva siitä, minkälainen tyypillinen väkivaltatilanne on tai minkälaisia tekijöitä sen taustalta löytyy. Työssäni tutkin haastatteluaineistossa esiintyviä käsityksiä ja peilaan niitä myös poliisin rooliin yhteiskunnallisena toimijana.

Pro gradu -työni sijoittuu väkivaltatutkimuksen tutkimusalaan. Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmän mukaan väkivalta on “fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen” (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2002, 21). Määritelmässä ilmaisut valta ja uhkaaminen voidaan ymmärtää henkisenä väkivaltana, vaikka sitä ei suoraan mainita (mt. 22). Useille eri määritelmille yhteistä on väkivallan tahallisuus, haavoittavuus sekä sen aikaansaamat haitalliset seuraukset väkivallan kohteelle. Miesten ja naisten kohtaama väkivalta ja uhkailu on tyypillisesti erilaista: miehet ovat yleensä tuntemattomien miesten väkivallan kohteena julkisilla paikoilla, kun taas valtaosa naisiin kohdistuvasta väkivallasta tapahtuu kotona tai muussa yksityisessä tilassa, tekijän ollessa

uhrille jo ennestään tuttu (Perttu 2002, 28; Husso 2003, 16; Danielsson & Näsi 2019, 11–12).

Väkivalta voi olla itseen kohdistettua, yksilön tai pienen ryhmän aiheuttamaa, tai kollektiivista väkivaltaa. Itseen kohdistettua väkivaltaa on esimerkiksi itsensä vahingoittaminen tai itsemurhakäyttäytyminen. Yksilön tai pienen ryhmän aiheuttamaa väkivaltaa on kodeissa, kaduilla, kouluissa, töissä, vankiloissa ja muissa vastaavissa paikoissa tapahtuva väkivalta. Kollektiivista väkivaltaa ovat esimerkiksi sodat, terrorismi tai valtiollinen väkivalta. (Krug ym. 2002, 23.) Tässä pro gradu -työssä tutkin poliisien käsityksiä yksilöiden aiheuttamasta väkivallasta, tarkemmin parisuhdeväkivallasta.

Yksi keskeisimmistä tutkimuksessa käyttämäni käsitteistä on toissijainen (tai kertautuva) uhriutuminen. Uhrikokemuksen voi jakaa ensisijaiseen ja toissijaiseen uhriutumiseen. Ensisijainen uhrikokemus johtuu rikoksen kohteeksi joutumisesta ja voi aiheuttaa monenlaisia vaikeuksia, jotka ilmenevät uhrin fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa hyvinvoinnissa. Toissijainen tai kertautuva uhriutuminen voi tapahtua esimerkiksi oikeusprosessin aikana, mikäli uhri kokee, ettei häntä kohdella oikeudenmukaisesti tai tueta tarvittavissa määrin. Tähän voi osaltaan vaikuttaa se, että viranomaisille väkivaltatapausten parissa työskentely on usein rutiininomaista ja tämän rutinoitumisen välittyminen uhrille voi tuntua vähättelevältä. (Honkatukia 2011, 13–14.) Pahimmillaan voidaan puhua uhrin uudelleentraumatisoitumisesta (Kainulainen & Saarikkomäki 2014, 6). Poliisit ovat tekemisissä uhrien kanssa usein pian ensisijaisen uhriutumisen jälkeen, joten viranomaisprosessin sujuvuuden ja uhrin toissijaisen uhriutumisen ehkäisemiseksi huomion kiinnittäminen poliisien toimintaan on erityisen tärkeää.

Taustoitustilassa käyn läpi parisuhdeväkivaltaa ilmiönä ja Suomessa, sekä poliisien väkivaltatyötä. Luvussa kolme esittelen käyttämäni aineiston, kerron lyhyesti haastatteluaineiston käytöstä tutkimuksessa ja taustoitan kehysanalyysiä ja sisällönanalyysiä menetelminä. Luvussa neljä analysoin aineistoa, jota seuraa pohdinta luvussa viisi. Työn viimeisiltä sivuilta löytyvät lähdeluettelo ja yhden sivun liite.

2 PERHE-, PARISUHDE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

WHO käyttää väkivallan ekologista mallia kuvaamaan yksilöllisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden yhteisvaikutuksia väkivallan taustalla. Ekologinen malli käsitteellistetään tasoina, jotka ovat yksilötaso, ihmissuhdeverkosto, yhteisö ja yhteiskunnan taso. Yksilötason tekijöinä voidaan tutkia esimerkiksi päihteiden käytön tai yksilöllisen temperamentin suhdetta väkivallan esiintymiseen. Ihmissuhdeverkoston tasolla tarkastellaan henkilön lähipiiriä: asuminen väkivaltaisen henkilön kanssa samassa taloudessa lisää riskiä väkivallan kohtaamiseen. Yhteisötasolla väkivallan ja muun muassa asuinalueiden suuren väestötiheyden, asukkaiden heterogeenisuuden sekä korkean työttömyysasteen välillä on havaittu yhteys. Yhteiskunnan tasolla huomiota voidaan kiinnittää esimerkiksi väkivallan kulttuuriseen hyväksyntään sekä eriarvoisuutta ylläpitäviin rakenteisiin. Väkivaltaan puuttuessa toimia vaaditaan kaikilla tasoilla. (Krug ym. 2002, 31–33, 35.)

Perheen tai parisuhteen sisällä tapahtuvasta väkivallasta käytetään käsitteitä parisuhdeväkivalta, lähisuhdeväkivalta, perheväkivalta ja naisiin (ja lapsiin) kohdistuva väkivalta, joista viimeksi mainittua voidaan käyttää myös parisuhteen tai perheen ulkopuolella tapahtuvasta väkivallasta. Tilastoissa pääasiallisesti sekä käyttämässäni poliisien haastatteluaineistoissa eksklusiivisesti huomio on oletetuissa heterosuhteissa, joiden jäsenet luokitellaan binäärisesti miehiin ja naisiin. Osin näiden seikkojen vuoksi käytän työssäni sukupuolibinäärisiä ja heteronormatiivisia ilmauksia, vaikka ne eivät kuvaa tosiasiallista suhteiden ja sukupuolten moninaisuutta, eikä väkivalta rajoitu edellä mainitun kaltaisiin henkilöihin ja parisuhteisiin. Tässä tutkimuksessa käytetyn aineiston perusteella ei ole mahdollista tutkia poliisien käsityksiä seksuaalisesti ja sukupuolisesti moninaisista suhteista ja niissä tapahtuvasta väkivallasta.

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan seurustelusuhteen, avoliiton tai avioliiton kautta toisiinsa sidoksissa olevan ihmisten välistä väkivaltaa (Ronkainen 2017, 32). Perheväkivalta ei rajoitu parisuhteeseen (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 9), vaan voi olla myös vanhemman lapsen kohdistamaa tai sisarusten välistä. Lähisuhdeväkivaltaan luetaan perheväkivallan ohella myös muiden toisilleen läheisten ihmisten välinen väkivalta. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa voidaan käyttää puhuttaessa myös lähisuhteiden ulkopuolisesta sukupuolittuneen väkivallan muodoista kuten pakkoprostituutiosta tai tyttöjen sukuelinten silpomisesta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018a.) Tässä pro gradu -työssä käytän pääosin käsitettä

parisuhdeväkivalta, sillä käyttämässäni aineistossa korostuu pariskunnan sisäinen väkivalta. Suomessa käsitettä perheväkivalta on käytetty usein myös parisuhdeväkivallasta, jolloin huomiota ei ole kiinnitetty väkivallan tekijän ja uhrin väliseen parisuhteeseen tai heidän sukupuoliinsa (Husso 2003, 41). Perheväkivalta-käsitteen kautta jää avoimeksi kuka perheessä on väkivaltainen ja ketä kohtaan (Keskinen 2005, 172). Suomen lainsäädännössä lähisuhdeväkivaltaa ei käsitellä omana väkivallan tai rikollisuuden muotonaan, vaan väkivallasta puhutaan rikosnimikkeillä kuten lievä pahoinpitely, pahoinpitely tai törkeä pahoinpitely. Käytännössä väkivallan tekijän ja uhrin välinen suhde sekä parisuhdeväkivallalle tyypillinen väkivallan toistuvuus jäävät usein vaille huomiota. (Kainulainen & Niemi 2017, 142–144.)

Väkivalta jaotellaan usein henkiseen, fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan, ja kaikkia näitä voi esiintyä saman parisuhteen tai perheen sisällä. Lisäksi väkivallan eri muodot nivoutuvat usein toisiinsa: esimerkiksi fyysisellä väkivallalla uhkailua voidaan pitää henkisen väkivallan muotona (Husso 2003, 47). Fyysistä väkivaltaa on esimerkiksi töniminen, lyöminen, potkiminen, tukistaminen ja ampuma- tai teräaseen käyttö. Henkistä väkivaltaa on esimerkiksi arvostelu, alistaminen, kontrollointi ja uhkaukset vahingoittaa itseään tai muita. Seksuaaliseksi väkivallaksi on määritelty esimerkiksi raiskaus tai sen yritys, seksuaaliseen kanssakäymiseen painostaminen ja itsemääräämisoikeuden rajoittaminen muilla keinoin. Lisäksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos nimeää erillisiksi väkivallan muodoiksi taloudellisen väkivallan, kaltoinkohtelun tai laiminlyönnin, sekä kulttuurisen tai uskonnollisen väkivallan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Väkivalta voi jatkua myös eron jälkeen esimerkiksi vainoamisen muodossa. Parisuhdeväkivallan kokeminen voi olla yhteydessä monenlaisiin psyykkisiin ja fyysisiin ongelmiin kuten masennukseen, itsetuhoisuuteen, päihteiden väärinkäyttöön, posttraumaattiseen stressiin, ruuansulatushäiriöihin, krooniseen kipuun, vammoihin ja murtumiin, sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyden häiriöihin (Krug 2002, 123–124).

Parisuhdeväkivaltaa ei aina tunnisteta tai nimetä väkivallaksi, vaan sitä pidetään parin osapuolten välisenä vuorovaikutusongelmana tai “rakastavaisten riitelynä” (Husso 2003, 45, 66). Kodin piirissä tapahtuva väkivalta mielletään helposti pariskunnan yksityisasiaksi, ja se pelkistyy yksilötason ongelmaksi. Parisuhdeväkivallan vähättely sekä uhrien syyllistäminen tai leimaaminen epäuskottaviksi heikentää avun piiriin pääsyä (Honkatukia 2011, 35) ja vaikeuttaa väkivaltakokemuksista toipumista. Husson (2003, 68) mukaan parisuhdeväkivaltaa on selitetty “sekä väkivallan kohteena olleiden naisten

masokistisuudella, nalkutuksella, provosoinnilla ja uskottomuudella että väkivaltaisesti käyttäytyvien miesten mustasukkaisuudella, kontrollin menetyksellä, stressillä ja alkoholin käytöllä”, jolloin myös väkivallan kulttuuriset ja yhteiskunnalliset kytkökset sivuutetaan.

Walker (2017) esitteli 1970-luvun lopussa parisuhdeväkivaltaan liittyen termin väkivallan kehä (cycle of abuse), joka pitää sisällään kolme vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa jännite ja väkivallan uhka tiivistyvät hiljalleen. Toinen vaihe on itse väkivallan teko, kuten esimerkiksi pahoinpitely. Kolmannessa vaiheessa, väkivallan jälkeen, tekijän käytös on täysin päinvastaista: täynnä rakkautta, katumusta, ja lupauksia siitä, ettei väkivalta tule jatkumaan. Ilmiötä nimitetään väkivallan kehäksi, sillä kolmannen vaiheen jälkeen tilanne alkaa jälleen kiristyä ennen seuraavaa väkivaltaista episodista. Ajan myötä vaiheet yksi ja kaksi painottuvat ja kolmas vaihe saattaa jopa kadota kokonaan. (mt. 94–99.) Väkivaltaisessa suhteessa eläminen voi Walkerin (mt. 3) mukaan johtaa pahoinpidellyn naisen syndroomaksi (battered woman syndrome) kutsuttuun psykologiseen oireyhtymään, jota pidetään traumaperäisen stressihäiriön (PTSD) alakategoriana.

Lundgren (1990, 23) puolestaan puhui 1990-luvun alussa väkivallan normalisoinnista, joka on prosessi, jossa väkivallasta tulee vaiheittain arkipäiväinen osa naisen ja miehen elämää. Naisen sisäistäessä väkivallan hän alkaa nähdä kohtelunsa oikeutettuna ja pyrkii muuttamaan itseään. Esimerkiksi sosiaalisen eristämisen myötä elämään ja ihmissuhteisiin liittyvät vertailukohtat vähenevät. Väkivallan ja hellyyden vuorottelu tekijän taholta edesauttaa väkivallan mieltämistä normaaliksi osaksi parisuhdetta ja aiheuttaa sisäisiä ristiriitoja uhrin suhtautumisessa tilanteeseen. (mt. 23–24.) Useille parisuhdeväkivallan malleille on yhteistä havainto siitä, että uhri pyrkii säätelemään ja muokkaamaan omaa käytöstään niin, ettei jollakin tapaa provosoisi tekijää ja täten joutuisi väkivallan kohteeksi.

Husso (2003, 280–281) kutsuu vallan ja väkivallan verkoksi ilmiötä, jossa vastuuta parisuhdeväkivallasta sekä sen mukanaan tuomaa häpeää siirretään uhrin harteille eri tavoin ja eri yhteyksissä samalla kun tekijälle annetaan mahdollisuus tekojensa puolusteluun. Tämän myötä myös keskustelu parisuhdeväkivallasta keskittyy uhuriin ja siihen, mitä tämän pitäisi tehdä, sen sijaan että huomio suunnattaisiin väkivallan tekijään ja tämän väkivaltaisuuden lopettamiseen. Kumppaninsa vallankäytön lisäksi parisuhdeväkivallan uhrin kohtaavat institutionaalista vallankäyttöä apua hakiessaan: riskinä on esimerkiksi vähättelyn tai syyllistämisen kohteeksi joutuminen. (mt. 281–283.) Väkivaltaisesta suhteesta irtautuminen onkin uhrille usein aikaa vievä, itsesyytöksiä ja tapahtumien kieltämistä

sisältävä prosessi (Krug ym. 2002, 118). Eri tutkimukset ovat osoittaneet, että apua haettaessa parisuhdeväkivalta on usein jatkunut jo pitkään ja siitä on koitunut vakavia seurauksia (Kaitue, Nojonen & Slåen 2007, 28).

2.1 Parisuhdeväkivalta lukuina

Parisuhdeväkivalta on monella tavoin sukupuolittunut ilmiö. Lievemmän ja vähemmän aikaa jatkuneen parisuhdeväkivallan kokemukset ovat miehillä ja naisilla samantyyppisiä, mutta pidempään jatkuneen ja usein ajan kuluessa raaistuneen parisuhdeväkivallan kohteena ovat useammin naiset (Piispa 2011, 31). Valtaosa turvakotien asiakkaista (94 %), auttavaan puhelimeen Nollalinjaan soittaneista (87 %), sekä seksuaalista väkivaltaa kokeneille suunnatun Seri-tukikeskuksen asiakkaista (97 %) oli Lähisuhdeväkivalta 2017 –raportin mukaan naisia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b, 1). Myös vakavan ja toistuvan parisuhdeväkivallan uhrien auttamiseen tarkoitettua MARAK-menetelmän asiakkaista 99 prosenttia on naisia (Piispa & October 2017, 307). Vuonna 2018 poliisin tietoon tulleen lähisuhdeväkivallan tekijäksi epäillyistä 81,5 % oli miehiä; miesuhrien kohdalla myös tekijä oli mies kolmanneksessa tapauksista, ja naisuhrien kohdalla nainen neljässä prosentissa tapauksista (SVT Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019). Heiskasen ja Ruuskasen (2010, 46) tutkimuksen mukaan naisille koitui parisuhdeväkivallasta miehiä kaksi kertaa useammin fyysisiä ja kolme kertaa useammin henkisiä vammoja. Naisten kokema parisuhdeväkivalta oli myös toistunut useampia kertoja. Naispuoliseen kumppaniin kohdistunut surma on toiseksi yleisin henkirikostyyppi Suomessa ja kattaa noin 20 prosenttia kaikista henkirikoksista, kun taas naisten puolisoonsa kohdistamien surmien osuus on noin neljä prosenttia (Salmi ym. 2009, 2). Puolessa naispuolisoon kohdistuneista henkirikoksista tekijä on ollut puolisoaan kohtaan väkivaltainen jo aiemmin (Piispa 2011, 30). Surmatuista naisista 22 prosenttia oli ollut poliisiin yhteydessä aiemmin kumppaninsa tekemän väkivallan vuoksi (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018b, 11). Parisuhdeväkivallan kierteen katkaisemisella on siis tärkeä rooli myös kumppaniin kohdistuneiden surmien vähentämisessä.

Yksityisellä paikalla, kuten kotona tehty pahoinpitely muutettiin Suomen laissa vuonna 1995 asianomistajarikoksesta virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi, eli esitutkinta ja syytteen nostaminen eivät edellytä asianomistajan (eli rikoksen kohteeksi joutuneen) aloitetta (Kaitue ym. 2007, 41). Vuodesta 2011 alkaen myös lievä pahoinpitely on kuulunut tähän kategoriaan lähisuhdeväkivallan, alaikäisten uhrien, ja työpaikkaväkivallan osalta (Kainulainen &

Saarikkomäki 2014, 8). Tämä lainsäädännön muutos vähensi sekä uhrien että poliisien harkintavaltaa niin, että edellä mainituissa tapauksissa jokaisesta lievästäkin pahoinpitelystä tulee lain mukaan tehdä ilmoitus ja suorittaa esitutkinta. Taustalla on oletus siitä, että perheväkivallan uusiutuvuutta voidaan ehkäistä puuttamalla jokaiseen perheväkivaltatapaukseen, olipa se törkeydeltään millainen tahansa (Fagerlund, Kääriäinen & Ellonen 2018, 119). Fagerlundin ja kollegoiden (2018) tutkimus osoitti, että todellisuudessa joka ikistä perheväkivaltatapausta ei kuitenkaan kirjata. Lainsäädännön muutos on silti osaltaan korostanut poliisin velvollisuutta puuttua kaikkeen kodin piirissä tapahtuvaan väkivaltaan.

Käytän työssäni väkivallan kohteesta nimitystä uhri, jolla viitataan ennen kaikkea siihen, että kohde on parisuhteessa väkivallan kokijana omasta tahdostaan riippumatta. Yksittäisten tapausten kohdalla itseidentifiointioikeus on kokijalla, joka saattaa väkivaltakokemuksiinsa liittyen käyttää itsestään esimerkiksi käsitettä väkivallan uhri, väkivaltaa kokenut, tai selviytyjä. Nimitys liittyy myös uhripolitiikan käsitteeseen, eli siihen, ketkä tunnustetaan uhreiksi ja miten heidät kohdataan eri palvelujen ja tukimuotojen käyttäjinä (Honkatukia 2011, 9). Tähän vaikuttaa rikoksen kohteeksi joutuneiden yksilöiden kokemusten ohella myös vallitseva sosiaalinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen ympäristö (mt. 12).

2.2 Parisuhdeväkivalta Suomessa

Parisuhdeväkivalta on yleinen ongelma Suomessa. Vuonna 2018 poliisiin tietoon tuli 9900 perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapausta, joissa uhreja oli 7700. Uhreista 1500 oli poliisiin yhteydessä useammin kuin kerran kyseessä olevan vuoden aikana. Poliisiin tietoon tulleen perhe- ja lähisuhdeväkivallan täysi-ikäisistä uhreista 76,5 % oli naisia ja 23,5 % miehiä. (SVT Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019.) On esitetty, että parisuhdeväkivallan miesuhrien kohdalla raportointi- ja ilmoituskynnys saattaisi olla korkeampi, koska puolison väkivallan kohteena oleminen ei sovi kulttuurisiin käsityksiimme maskuliinisuudesta. Toisaalta tutkimukset osoittavat, että myös naisten kynnyksellä hakea apua tai ilmoittaa poliisille kokemastaan väkivallasta on Suomessa korkea (Heiskanen & Piispa 1998, 28–31; Kääriäinen 2006; Danielsson & Näsi 2019, 13–14). Piispan ja Octoberin (2017, 310) mukaan eri alojen viranomaisten tiedot väkivallasta ilmiönä ovat lisäksi usein puutteellisia: väkivaltaa ei tunnusteta, siitä ei kysytä, tai siihen ei osata puuttua.

Kaikki rikollisuus, tai edes kaikki poliisin tietoon tuleva rikollisuus ei päädy tilastoihin. Kainulaisen (2015, 58) mukaan poliisitilastojen on sanottu kuvaavan ensisijaisesti poliisin toimintaa, eikä niinkään rikollisuutta kokonaisilmionä. Lisäksi eri tutkimusten tuloksia tulkittaessa on syytä huomioida, että uhritutkimusten tulosten välille voi aiheutua eroja muun muassa kysymyksenasettelusta. Kysymys “oletko joutunut pahoinpitelyn kohteeksi” voi tuottaa erilaisia vastauksia kuin tarkemmat, tekoja kuvaavat kysymykset kuten “onko sinua lyöty avokämmenellä”. Vertailukelpoisin väkivaltarikostilasto on henkirikostilasto, sillä rikostyyppin vakavuuden takia henkirikokset kirjataan lähes poikkeuksetta (ks. henkirikoskatsaukset, esim. Lehti 2019). Yleisesti ottaen viranomaistilastojen antama kuva parisuhdeväkivallasta on vain jäävuoren huippu, ja lisätietoa on pyritty saamaan muun muassa kyselytutkimusten ja haastattelujen avulla.

Parisuhteiden sisällä tapahtuvien väkivallantekojen kriminalisointi alkoi edetä Suomessa 1990-luvulla – huomattavasti myöhemmin kuin esimerkiksi Ruotsissa (Husso 2003, 17). Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin vuonna 1994. Laki lähestymiskiellosta astui voimaan vuonna 1999 ja vuodesta 2005 lähtien lähestymiskielto on voitu määrätä myös samassa asunnossa asuvien henkilöiden välille. (Kaitue ym. 2007, 46, 90.) Vainoaminen kriminalisoitiin vuonna 2014 (Laki rikoslain muuttamisesta 879/2013), mikä voidaan nähdä keinona edistää muun muassa väkivaltaisesta kumppanista eroavien tai eronneiden turvallisuutta. Parisuhdeväkivaltatapauksiin liittyy toisinaan myös muita rikoksen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja kuten kotirauhan rikkominen tai laitton uhkaus (Kainulainen & Niemi 2017, 142–143). Uudistetun sosiaalihuoltolain (1301/2014, viitattu Piispa & October 2017, 305) avulla sosiaalipalvelujen järjestämistä lähisuhdeväkivallan uhreille sekä esimerkiksi perheessä väkivallan todistajiksi joutuville lapsille on vahvistettu.

Vuoden 2005 naisuhritutkimuksen mukaan vain 12 prosenttia parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista oli hakenut apua poliisilta ja heistä 71 prosenttia oli ollut tyytyväisiä saamaansa palveluun (Kääriäinen 2006, 112). Uhri ei välttämättä ota yhteyttä poliisiin esimerkiksi häpeän tunteiden tai itsesyytösten takia, tai pelätessään sitä, että poliisi syyllistää häntä tai ei tee asialle mitään (Piispa & Heiskanen 2017, 74). Pelko tekijän kostosta tai väkivallan pahenemisesta voi myös hankaloittaa tilannetta (Husso 2003, 18). Uhri saattaa suojella tekijää tai perheen lapsia, tai toisaalta pelätä lasten huostaanottoa perheen sisäisten ongelmien joutuessa viranomaisten huomion kohteeksi (Kaittila 2017, 100). Uhritutkimukset kertovat lähinnä valtaväestön kokemuksista, sillä kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevia väkivallan uhreja ei usein saavuteta kyselyjen kautta

(Salmi ym. 2009, 2). Esimerkiksi syrjäytyneisiin henkilöihin kohdistuvat tapaukset voivat näin ollen jäädä raportoimatta (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 11).

Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) teettämän naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kartoittaneen tutkimuksen mukaan 22 prosenttia EU-alueella asuvista naisista on kokenut nykyisessä tai entisessä suhteessaan miehen kanssa fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa. Suomen osalta tämä luku oli 30 %, kolmanneksi korkein EU-alueella Tanskan ja Latvian (32 %) jälkeen. (FRA 2014, 19–20.) Läntisten teollisuusvaltioiden välisessä vertailussa Suomen erityispiirteitä ovat vakavan väkivallan sekä lähisuhdeväkivallan runsas esiintyminen (Ronkainen 2008, 388). Gracia ja Merlo (2016) kuvaavat väkivallan yleisyyttä tasa-arvoisiksi miellettyissä Pohjoismaissa käsitteellä pohjoismainen paradoksi (the Nordic paradox). Parisuhdeväkivallan yleisyyttä on yritetty selittää esimerkiksi eroilla väkivallan määrittelyssä sekä ilmoitusherkkyudessa viranomaisille. Kuitenkin esimerkiksi FRA:n kyselyssä väkivallasta kysyttiin samalla tavoin kaikissa EU-maissa, teko-orientoituneesti, jotta eriäville tulkinnoille siitä, mikä lasketaan väkivallaksi, ei olisi sijaa. Kyselyn mukaan pohjoismaalaiset vastaajat myös ilmoittivat väkivallasta viranomaisille EU:n keskiarvoa harvemmin. (Gracia & Merlo 2016, 29.) Wemrell, Stjernlöf, Aenishänslin, Lila, Gracia ja Ivert (2019, 16) totesivat katsausartikkelissaan, että pohjoismaisissa diskursseissa niin lähisuhdeväkivallan uhreja kuin tekijöitäkin pyritään toiseuttamaan: esimerkiksi heikoista uhreista ja ulkomaalaisista tekijöistä puhuttaessa väkivaltaa etäännytetään tasa-arvoisiksi esitetyistä ruotsalaisnaisista ja -miehistä. Pohjoismaisessa kontekstissa oletettu sukupuolten välinen tasa-arvo voi myös viedä huomion vallan sukupuolittuneista dynamiikoista ja johtaa yksilöllisten ominaisuuksien ylikorostamiseen. (mt.)

2.3 Kansainväliset sopimukset väkivallan ennaltaehkäisystä ja siihen puuttumisesta

Suomi on sitoutunut väkivaltaa ehkäisevään työhön monen eri kansainvälisen sopimuksen kautta. Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien julistus ja ihmisoikeussopimukset kieltävät kaikenlaisen epäinhimillisen kohtelun. YK:n Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women -sopimus (CEDAW) käsitteli juuri naisten kohtaamaa syrjintää ja se hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 1979. Suomi ratifioi sopimuksen 1986 sekä allekirjoitti 1995 Pekingin naisten maailmankonferenssissa hyväksytyyn toimintaohjelman. Nämä sopimukset eivät koske ainoastaan valtiollista tasoa,

vaan niiden suojeluperiaatteen mukaan valtioiden on pyrittävä estämään myös yksityisten tahojen tekemät ihmisoikeusloukkaukset. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 9.)

Pekingin julistuksessa ja toimintaohjelmassa edellytettiin jo 1995 valtioiden laativan kansallisen ohjelman naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi. Suomessa toteutettiin vuosituhaten vaihteessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke, mutta jatkotoimien puute johti huomautuksiin CEDAW-komitealta. Hyväksyessään tasa-arvo-ohjelman 2008–2011 hallitus päätti ryhtyä toimenpiteisiin, ja Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantama Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma valmistui viimein vuonna 2010. Poikkihallinnollisen ohjelman laatimisessa olivat Sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi mukana Sisäasiainministeriö, Oikeusministeriö, Ulkoasiainministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjelman tavoitteet voidaan jaotella väkivallan ehkäisyyn, uhrin auttamiseen, sekä tekijän saattamiseen vastuuseen teoistaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.) Poliisien kouluttaminen mainitaan rikosprosessin tehostamisen ja uhrin tukemisen kannalta tärkeänä (mt. 11–12).

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (52–53/2015, myöhemmin *Istanbulin sopimus*) laadittiin vuonna 2011 ja se tuli voimaan Suomessa 2015. Sopimuksessa korostetaan uhrin oikeuksien ensisijaisuutta ja edellytetään jäsenmailta laajoja väkivallan vastaisia toimia eri sektoreilla. Tämän tutkielman aiheeseen liittyy läheisesti esimerkiksi luku III väkivallan ehkäisemisestä. Väkivaltaa tulisi sopimuksen mukaan pyrkiä ennaltaehkäisemään valistuksen, koulutuksen, ammattihenkilöstön koulutuksen, ennaltaehkäisevän puuttumisen, sekä yksityisen sektorin ja joukkoviestinten kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Niin ammattihenkilöstön koulutukseen kuin ylipäätään koko sopimuksen toimeenpanoon liittyen keskeisiä tavoitteita ovat uhrin turvallisuudesta huolehtiminen sekä uudelleenuhriutumisen ehkäiseminen. Eri ammattiryhmien välinen yhteistyö mainitaan tärkeäksi työkaluksi kattavaan väkivaltatyöhön. (Istanbulin sopimus 53/2015.)

Uhridirektiivi (2012/29/EU, viitattu HE 66/2015) määrittää “rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset, joita on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä koko Euroopan unionin alueella”. Direktiiviin nojaten esitutkintaviranomaisia veloitettiin esimerkiksi tiedottamaan uhrille rikosprosessin kulusta ja uhrin oikeuksista entistä tarkemmin, sekä ohjaamaan uhri tukipalvelujen piiriin. Lisäksi uhrin erityisen suojelun tarve on arvioitava, sekä selvitettävä minkälaisia suojelutoimia hän mahdollisesti

tarvitsee esitutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana. (HE 66/2015; Piispa & October 2017, 305.)

Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa koordinoi Suomessa Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunta (NAPE), joka on laatinut sopimuksen toimeenpanosuunnitelman vuosille 2018–2021. Eri hallinnonaloille sijoittuvia toimenpiteitä on yhteensä 46. Sopimuksen pohjalta myös turvakotien rahoitusta sekä tukitoimia, kuten puhelinpalveluja väkivallan uhreille, on lisätty. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Suomessa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen ja Istanbulin sopimuksen edellyttämiin toimiin ryhtyminen on kuitenkin edennyt hitaasti, mikä näkyy muun muassa vähäisenä valtion rahoituksena sekä hitaina ja suppeina lakimuutoksina. Olemassa olevien lakien on katsottu kattavan myös naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan, minkä seurauksena esimerkiksi nais- tai perheväkivaltaerityistä lainsäädäntöä ei ole laadittu. Kansainväliset ihmisoikeuksien valvontaelimet ovat antaneet Suomelle useita huomautuksia toimien riittämättömyydestä. (Nousianen & Pentikäinen 2017, 57–59.)

2.4 Kansalliset toimijat väkivaltaan puuttumisessa

Perheväkivallan ehkäisyyn ja siihen puuttumiseen, sekä uhrien ja tekijöiden auttamiseen osallistuu toimijoita sekä julkiselta että kolmannelta sektorilta. Julkisella sektorilla väkivallan uhrien ja tekijöiden kanssa toimivat esimerkiksi poliisi, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, sekä oikeuslaitos. Yli 90 kunnan alueella toimii isobritannialaiseen moniammatillisen riskinarvioinnin menetelmään perustuva ohjelma (MARAK), jonka tavoitteena on toistuvan perheväkivallan kierteen katkaisu. MARAKissa väkivaltatyötä tekevä ammattilainen tekee väkivallan uhrin kanssa riskikartoituksen, jonka perusteella eri viranomaisten ja järjestöjen edustajista koottu työryhmä suunnittelee ja koordinoi uhrin tarvitsemia auttamistoimenpiteitä. (Piispa & October 2017, 304–305, 310.)

Turvakodit tarjoavat tilapäismajoitusta ja akuuttia apua perheväkivaltaa tai sen uhkaa kokeville kahdessakymmenessä kahdeksassa toimipisteessä eri puolilla Suomea. Turvakotien rahoitus siirtyi 2015 lakimuutoksen myötä kunnilta valtiolle. Turvakotien asiakkailta ei enää edellytetä maksusitoumusta turvakotipalveluiden käyttämiseksi ja palvelut ovat asiakkaille maksuttomia. Lakimuutoksen jälkeen turvakotien asiakasmäärät ovat olleet nousussa, ja vuonna 2018 turvakoteihin hakeutui yhteensä yli 5000 asiakasta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a, 1–2.) Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä

perustettiin 2017 muun muassa psykologista ja oikeuslääketieteellistä apua tarjoava Seritukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Vastaavia tukikeskuksia on sittemmin perustettu myös muualle Suomeen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Lähisuhteissaan väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneita auttaa myös Nollalinja, joka on joulukuussa 2016 käyttöön otettu puhelinpalvelu. Nollalinjan rahoitus muodostuu rikoksen tekijöiltä perittävistä rikosuhrimaksuista ja sen toimintaa koordinoi Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos. (Nollalinja 2019.)

Kolmannella sektorilla väkivallan uhrien ja/tai heidän läheistensä auttamiseen erikoistuneita toimijoita ovat esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto, Rikosuhripäivystys ja Naisten Linja. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset ylläpitävät Suomessa 17 turvakotia, ja liiton palveluihin kuuluu myös Nettiturvakoti, josta löytyy muun muassa tietoa väkivallasta, chat-palvelu sekä väkivallasta selvinneiden tarinoita (Ensi- ja turvakotien liitto 2019). Rikosuhripäivystys tarjoaa tukea ja neuvontaa rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi joutuneille, samoin kuin väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille naisille suunnattu Naisten Linja. Väkivallan tekijöille palveluja tarjoavat esimerkiksi Miessakit ry sekä Maria Akatemia.

Väkivaltaan on pyritty puuttumaan myös erilaisten hankkeiden ja projektien kautta. Suomessa tehtävän väkivaltatyön epäkohdiksi voidaan mainita esimerkiksi palvelujen riittämättömyys ja alueellinen epätasaisuus sekä heikko tiedonkulku eri toimijoiden välillä (Mäkinen ym. 2012, 19–20). Osin tähän on vaikuttanut se, että viime vuosiin saakka, ja osin edelleen, väkivaltatyö Suomessa on perustunut järjestötoimintaan sekä epävarmaan rahoitukseen. Poliittisiin ja valtakunnallisiin toimiin ryhdyttiin vasta kansainvälisten sopimusten velvoittamana. (Ronkainen 2008, 391.)

2.5 Aiempi suomalainen perheväkivaltatutkimus

Suomessa parisuhdeväkivaltaa on alettua tutkia laajemmin vasta 1990-luvun loppupuolella (mm. Nyqvist 2001; Husso 2003; Piispa 2004). Parisuhdeväkivaltaa on käsitelty muun muassa uhritutkimuksissa, kysymällä väkivallan parissa työskenteleviltä asiantuntijoilta sekä väkivallan uhreilta heidän kokemuksistaan rikosprosessiin liittyen (mm. Honkatukia 2011), sekä poliiseilta heidän perheväkivaltatehtävistään (mm. Fagerlund 2016; Fagerlund, Kääriäinen & Ellonen 2018). Poliisiammattikorkeakoulu ja Poliisihallituksen PolStat-tiimi julkaisevat myös tilastotietoa ja katsauksia omiin tilastoihinsa perustuen.

Violence Intervention in Specialist Health Care (VISH) -hankkeessa haastateltiin vuosina 2009–2010 erikoissairaanhoidon työntekijöitä ja analysoitiin sitä, miten he jäsentävät perheväkivaltaa sekä mitkä asiat edistävät ja toisaalta estävät väkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista erikoissairaanhoidossa. Kehysanalyysin avulla fokusryhmähaastatteluaiineistosta eroteltiin väkivaltaan puuttumattomuutta perustelevat käytännöllinen, medikaalinen, individualistinen sekä psykologinen kehys. Käytännöllisessä kehyksessä väkivaltaan puuttumattomuutta perusteltiin esimerkiksi puutteellisilla resursseilla sekä vastuunjaon epäselvyyksillä. Medikaalisessa kehyksessä keskiössä olivat potilaan fyysisiin oireisiin perustuva diagnoosi ja lääketieteellinen hoito. Individualistisessa kehyksessä painotettiin uhrin ominaisuuksia ja hänen omaa vastuutaan, sekä uhrin yksityisyyden kunnioittamista. Psykologisen kehyksen puitteissa väkivallan psykologinen vahingoittavuus tunnistettiin ja sen hoitoa pidettiin kannattavana. Huolta herätti kuitenkin ajatus siitä, että puuttuminen aiheuttaisi vain vahinkoa. Työntekijät perustelivat väkivaltaan puuttumista terveyden edistämisen, oikeutetun puuttumisen ja prosessin käynnistämisen kehysten kautta. Terveyden edistämisen kehys poikkesi medikaalisesta kehyksestä siinä, että väkivaltaan puuttuminen nähtiin tärkeänä terveyttä edistävänä asiana ja näin ollen jokaisen terveydenhuollossa työskentelevän henkilön tehtävänä. Oikeutetun puuttumisen kehukseen liittyivät muun muassa lastensuojelulain velvoitteet sekä työpaikan määrittelemät ohjeistukset, joissa väkivaltaan puuttuminen legitimoitiin. Prosessin käynnistämisen kehyksessä työntekijät näkivät väkivallasta irtipääsyn prosessina ja kokivat että heillä on mahdollisuus edesauttaa tämän prosessin käynnistymistä. Osa kehyksistä olivat läheisesti toisiinsa liittyneitä, mutta erosivat jollain tavalla katsantokannaltaan. Esimerkiksi medikaalinen kehys ja terveyden edistämisen kehys liittyvät molemmat sairaanhoidon ammattilaisten työnkuvan määrittelyyn: medikaalisessa kehyksessä tämä työnkuva määriteltiin suppeasti ja somaattisiin oireisiin keskittyen, kun taas terveyden edistämisen kehyksessä väkivallan vaikutukset terveyteen tunnistettiin ja niillä perusteltiin väkivaltaan puuttumista myös sairaanhoidon piirissä. (Virkki, Husso, Notko, Laitila, Holma & Mäntysaari 2011; Husso, Virkki, Notko, Holma, Laitila & Mäntysaari. 2012; Virkki, Husso, Notko, Laitila, Holma & Mäntysaari 2015.) Tässä tutkielmassa on käytetty analyysitapana kehysanalyysiä Virkin ym. (2011) sekä Husson ym. (2012) tutkimuksien tapaan (ks. tarkempi kuvaus luvussa 3).

Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services (EPRAS) –hankkeesta julkaistiin keväällä 2019 Elisa

Niklanderin, Marianne Notkon ja Marita Husson toimittama arviointiraportti *Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa*. Tässä tutkielmassa on käytetty aineistona hankkeessa kerättyä poliisien haastatteluaineistoa (ks. luku 3). Hankkeessa toteutettiin fokusryhmähaastattelujen lisäksi kaksi poliiseille ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille suunnattua kyselyä. Kyselyissä tarkasteltiin muun muassa ammattilaisten väkivaltaan liittyvää koulutusta, eri työvälineiden käyttöä, palveluihin ohjaamista sekä asenteita väkivaltaan liittyen. (Niklander, Peltonen, Fagerlund, Mela, Houtsonen, Notko & Husso 2019b.) Kyselyn II-kierroksen vastaajat kokivat väkivaltaan puuttumisen osaksi työtään. Uhria ei pääsääntöisesti pidetty osasyllisenä väkivaltaan. Lähisuhdeväkivallan parissa työskentelevistä vastaajista (n=1642) yli 40 % oli kuitenkin täysin tai jokseenkin samaa mieltä asennevääntämisen *minun on vaikea ymmärtää, miksi uhri jää väkivaltaiseen parisuhteeseen* kanssa. Naisvastaajista tätä mieltä oli 35 % ja miesvastaajista 63 %. Poliisien kohdalla luku oli 61 %, mikä oli korkea sosiaalihuollon (31 %) ja terveydenhuollon (37 %) vastaajiin verrattuna. Lisäksi 14 % vastaajista piti väkivaltaiseen suhteeseen jäävää uhria vastuussa väkivallan jatkumisesta. (mt. 66–67.) Palaan edellä mainittuihin tutkimuksiin tämän työn aineisto- ja analyysiluvuissa.

Honkatukia (2011) tutki väkivallan uhrien kanssa toimivia asiantuntijoita, kuten poliiseja, syyttäjiä sekä tukijärjestöjen edustajia. Näkökulmana oli uhrin asema rikosprosessissa. Asiantuntijat toivat haastatteluissa esille väkivallan haavoittavuuden. Erityisesti uhrin ja tekijän ollessa läheisiä väkivalta aiheuttaa usein uhrissa häpeän ja syyllisyyden tunteita sekä alentaa uhrin toimintakykyä, mikä voi heijastua myös viranomaisprosessiin (mt. 24). Honkatukian (mt. 55, 72) mukaan uhrien kanssa työskenteleviä tulisikin kouluttaa mm. trauman kokeneiden ihmisten kohtaamiseen sekä lisätä heidän ymmärrystään uhrien käyttäytymisestä ja erityistarpeista.

Nikupeteri (2017) puolestaan tutki sitä, miten eron jälkeen vainotut naiset kokivat ammattilaisten positioivan heitä. Kriittisiä positioinnin tapoja olivat vieraannuttavan vanhemman, epäsuojelevan äidin, ylivarovaisen naisen sekä epäuskottavan uhrin positiot. Nämä positiot vaikuttivat muun muassa siihen, että naiset eivät välttämättä saaneet tarvitsemaansa apua. Vieraannuttavan vanhemman positiossa korostui lasten oikeus vanhempiansa. Vastuu tapaamisten järjestämisestä sekä epäily lasten manipuloinnista kohdistui äitiin, vaikka hän olisikin yrittänyt sopia tapaamisia lasten ja näiden isän välille. Epäsuojelevan äidin positiossa naiset yrittivät hakea apua vainoamiseen ja olivat samalla

äiteinä sosiaalityöntekijöiden arvioinnin kohteena. Ylivarovaisen naisen positio näkyi sosiaalityöntekijöiden lisäksi poliiseja ja oikeuslaitoksen työntekijöitä kohdatessa. Naisten ja heidän ex-kumppaniensa lausuntojen todenperäisyyttä vertailtiin ja naisten turvattomuuden tunteita pidettiin ylimitoitettuina tai jopa kuviteltuina. Tilannetta ei myöskään aina tunnustettu vainoamiseksi. Epäuskottavan uhrin positiossa naisten erilaisten selviytymisstrategioiden nähtiin poikkeavan perinteisen uhrin positioista: naisten toimia pidettiin esimerkiksi liian aktiivisina tai epäjohdonmukaisina. Analyysinsä pohjalta Nikupeteri peräänkuulutti sensitiivisempää uhrien kohtaamista sekä ammattilaisten toimintatapojen kehittämistä vainoamistapauksissa. (mt. 799–806.) Tässä pro gradu –työssä käytetyllä kehysanalyysillä ja Nikupeterin käyttämällä positiointiteorialla on yhteneväisyyksiä siinä, että viranomaisten positioinnin tai kehystämisen tapoja tutkimalla voidaan analysoida heidän käsityksiään ja asenteitaan käsiteltävään ilmiöön liittyen.

Parisuhdeväkivaltaan liittyen on tehty myös lukuisia pro gradu -töitä. Jyväskylän yliopistossa Mari Paasolaisen (2016) sosiaalityön pro gradu käsitteli parisuhdeväkivaltaa kokevien naisten toimijuuden rakentumista ja siihen liittyviä kulttuurisia käsityksiä, valtasuhteita ja toimintamahdollisuuksia. Paasolainen tutki naisten omaelämäkerrallisten tarinoiden pohjalta sitä, mitkä tekijät sitovat naisia väkivaltaisiin suhteisiin ja mitkä tekijät auttavat niistä irtautumisessa. Tutkielman mukaan suhteisiin sitovia tekijöitä olivat muun muassa luottamus, pelko, voimavarojen puute, häpeä, sekä väkivallan normalisointi. Väkivaltaisesta suhteesta irtautumisessa keskeistä oli uhrin saama tuki, sisäiset voimavarat, sekä toimintamahdollisuudet. Paasolaisen mukaan parisuhdeväkivallan vastainen työ edellyttää ymmärrystä väkivallan syistä ja seurauksista sekä uudenlaisia ammatillisia käytäntöjä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Uhrien syyllistäminen voi johtaa häpeään ja väkivallan piilotteluun, viivästyttäen avun hakemista ja suhteesta irrottautumista (mt. 123).

Parisuhdeväkivallan puheeksi ottamista ovat pro gradu -töissään tutkineet muun muassa Tiina Ronkainen ja Satu Ropponen psykologian (Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen vastuu: kehysanalyysi erikoissairaanhoidon työntekijöiden näkökulmasta, 2012) sekä Kristina Järvi ("Itsellä ei ole halua ryhtyä miksikään pikkupoliisiksi": tutkimus lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta, 2016) sosiaalityön oppiaineessa. Ronkaisen ja Ropposen (2012) mukaan erikoissairaanhoidon työntekijöiden kehystämisen tavat vaihtelevat suuresti, mikä kertoo siitä, että väkivallan puuttumisen käytännöt eivät ole kovin vakiintuneita. Järvi (2016) analysoi erikoissairaanhoidon ammattilaisten kokemuksia VISH-hankkeessa kehitetyn

väkivallan puheeksi ottamisen toimintamallin käytöstä. Tutkimuksessa havaittiin, että muun muassa ammattilaisten tunteilla ja intuitiolla sen suhteen, minkälaisissa tilanteissa väkivallan puheeksi ottaminen on sopivaa, oli keskeinen rooli puheeksi ottamisen kannalta. Toisaalta ammattilaisten halu vältellä aihetta sekä siirtää vastuuta muille toimijoille vaikutti puhumattomuuteen. (Järvi 2016.)

Noora Leinonen (2019) tutki myös tässä tutkielmassa käytetyn EPRAS-aineiston pohjalta tehdyssä psykologian ja sosiaalityön pro gradu –työssään tunteita, joita väkivalta herättää väkivaltatyön ammattilaisissa sekä sitä, minkälainen yhteys näillä tunteilla oli väkivaltaa kokeneille, tehneille ja ammattilaisille rakennettuun toimijuuteen. Ammattilaisten fokusryhmähaastatteluissa ilmaisevat tunteet olivat pääsääntöisesti negatiivisia, kuten turhautuminen, avuttomuus ja viha. Toimijuuksien suhteen Leinonen havaitsi ristiriitaa siinä, että olemassa olevat toimijuudet olivat usein passiivisia ja odotetut toimijuudet aktiivisia. (mt. 39.) Esimerkkinä uhrin positioinnista oli *väkivaltaa sallivan uhrin positio kokijalla*, jossa ammattilaiset näkivät uhrin suhteessa pysymisen passiivisena, mutta uhrilta odotettiin vastuunottoa ja lähtemistä, eli aktiivisuutta (mt. 21). Ammattilaiset loivat itselleen *avuttoman ammattilaisen position, turhaa työtä tekevän ammattilaisen position, sekä vastuullisen ammattilaisen position*. Avuttoman ammattilaisen positiossa haastateltavat ilmaisivat empatiaa väkivallan uhreja kohtaan, mutta eivät tieneet kuinka auttaa heitä tai kokivat, että auttamisvelvollisuus oli heidän sijastaan jonkin toisen alan toimijalla. Turhaa työtä tekevän ammattilaisen positiossa haastateltavat olivat yrittäneet auttaa uhreja, mutta kokivat, että tämä ei kuitenkaan usein saanut väkivaltaa loppumaan. Empatiaa ei ilmaistu, ja positio yhdistyi usein väkivaltaa sallivan uhrin positioon kokijalla. Vastuullisen ammattilaisen positiossa haastateltavat pyrkivät aktiivisesti auttamaan väkivallan uhreja, vaikka se aiheuttikin toisinaan riittämättömyyden tunteita. (mt. 31–35.) Näiden positioiden muodostuminen diskursseissa liittyy läheisesti tässä tutkielmassa kohteena oleviin kehystämisen tapoihin.

2.6 Poliisit ja väkivaltatyö

Vuonna 2017 Suomessa toimi 7266 poliisia (Polstat 2018). Poliisilaki (872/2011, luku 1 § 1) määrittelee poliisiin tehtäväksi “oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen sekä rikosten ennalta estämisen, paljastamisen, selvittämisen ja syyteharkintaan saattamisen”, yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Poliisit

kohtaavat parisuhdeväkivallan uhreja ja tekijöitä erilaisissa työtehtävissä, kuten hälytystehtävissä, rikosilmoitusten vastaanotossa sekä rikostutkinnassa. Esittelen tässä luvussa poliiseihin ja heidän väkivaltatyöhönsä liittyvää tutkimusta.

Horwitz, Mitchell, LaRussa-Trott, Santiago, Pearson, Skiff ja Cerulli (2011) tutkivat fokusryhmähaastattelujen avulla kahdenkymmenen kahden yhdysvaltalaispoliisin kokemuksia perheväkivaltaan liittyen. Tutkimuksessa haastatellut poliisit kokivat turhautumista perheväkivallan uusiutuvuuden sekä oikeusjärjestelmän toimintaan liittyvien ongelmien vuoksi. Haastateltujen poliisien mukaan tarvetta olisi esimerkiksi koulutukselle, tapausten läpikäymiselle jälkeensä, sekä paremmin toimivalle yhteistyölle eri ammattikuntien välillä. Yhdysvalloissa perheväkivaltaan on puututtu myös erilaisilla lainsäädännöllisillä keinoilla, kuten pakollisilla pidätyksillä tai pidätyksiä suosivilla käytännöillä, mutta tutkimusten mukaan nämä ehkäisevät lähinnä vain yhteiskunnan normeihin mukautuvien väkivallan tekijöiden uusimisalttiutta. (Horwitz ym. 2011, 617–618.)

Goverin, Pudrzynska Paulin ja Dodgen (2011) tutkimuksessa poliiseilla oli sen sijaan jossain määrin ristiriitaisia näkemyksiä perheväkivaltaan puuttumisesta. Tutkimukseen osallistuneista yhdysvaltalaispoliiseista valtaosa oli sitä mieltä, että perheväkivaltatapaukset vievät liikaa poliisin aikaa ja että useissa tapauksissa on kyse vain sanallisista riidoista. Toisaalta suurin osa oli eri mieltä väitteestä, jossa perheväkivalta määriteltiin yksityisasiaksi. Poliisit eivät pitäneet lisäkoulutusta perheväkivaltaan liittyen tarpeellisena. Tutkijat sitä vastoin suosittelivat koulutusta tutkimuksessa tehtyihin havaintoihin perustuen. (Gover ym. 2011, 632–634.)

Fagerlund, Kääriäinen ja Ellonen (2018) vertasivat Suomessa hätäkeskukseen tulleita lähisuhdeväkivaltailmoituksia kyselylomakevastauksiin, jotka kerättiin poliiseilta edellä mainittuihin ilmoituksiin perustuneiden kotikäyntien jälkeen. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena oli se, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, kirjataanko rikos poliisin järjestelmään kotikäynnin seurauksena. Poliisit kirjasivat ilmoituksen väkivallasta todennäköisemmin, jos he uskoivat väkivallan tapahtuneen, jos uhrin vammat olivat vakavat, jos uhri oli nainen tai jos uhri itse teki ilmoituksen väkivallasta. Poliisien täyttämän kyselylomakkeen avoimista vastauksista kävi myös ilmi, että joko lähisuhteissa tapahtuneiden lievienkin pahoinpitelyjen kirjausvelvollisuus tai lähisuhteen määritelmä ei ollut kaikille vastaajille selvä, sillä kirjaamatta jätetyissä tapauksissa vedottiin yleisimmin

siihen, että kyseessä on asianomistajarikos ja uhri ei vaatinut kirjausta. (Fagerlund, Kääriäinen ja Ellonen 2018, 129, 132.)

Laapion (2005) tapaustutkimus käsitteli poliisien ja poliisien yhteistyökumppaneiden perheväkivaltaan liittyviä näkemyksiä ja positioita. Tutkimus toteutettiin osallistuvan havainnoinnin ja teemakeskustelujen avulla. Poliisien perheväkivaltapuheesta erotettiin kolme kategoriaa. Ensimmäisessä väkivallan tulkittiin uhkaavan yleistä turvallisuutta ja vaativan sen, että poliisi käy paikalla rauhoittamassa tilanteen. Toisessa tulkinnassa väkivalta nähtiin perheenjäsenten arvojen ja normien ristiriitana, joka vaatii poliisilta oikeudellisia toimia. Tässä yhteydessä poliisien todettiin usein antavan uhrille “moralisoivia neuvoja”. Kolmatta kategoriaa kutsuttiin sosiaalisesti huoleksi ja siinä väkivalta nähtiin sosiaalisena ongelmana, joka vaatii pitkäjänteistä ja asiakaskeskeistä työtä yhteistyönä muiden viranomaisten kanssa. (Laapio 2005, 190–191.) Ensimmäinen kategoria on kaikkein suppein, mihin liittyy vain käynnissä olevan tilanteen keskeyttäminen, kun taas kolmannessa kategoriassa näkökulmana on väkivallan lopettaminen. On huomattava, että tutkimus toteutettiin aikana, jolloin lievä pahoinpitely oli asianomistajarikos: ensimmäisen kategorian mukainen toiminta lähisuhdeväkivaltatilanteissa ei ole yhteneväinen nykyainsäädännön kanssa.

Lundberg (2001) havainnoi ja haastatteli ruotsalaispoliiseja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen, kiinnittäen huomiota etenkin siihen, millä tavoin poliisit kuvasivat parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta: hänen mukaansa poliisien kommentteihin voidaan suhtautua kuvauksina työn arkipäivästä ja ongelmista, mutta toisaalta niiden avulla poliisit myös selittävät ja perustelevat omaa toimintaansa eri tilanteissa. Hälytystehtävissä toimivat poliisit pitivät ongelmallisina väkivallan uhriksi joutuneita naisia, jotka eivät halunneet tehdä yhteistyötä poliisien kanssa sekä päihtyneiden pariskuntien välistä väkivaltaa, jossa ei ollut ns. tyypillistä uhria. Lain asettamat tiukat rajat sekä organisaation resurssien vähyys tulivat esiin poliisien kertoessa väkivaltaan puuttumisen konkreettisista haasteista. (mt. 58–63; 80–83; 93–95.)

Stewart ja Maddren (1997) selvittivät australialaistutkimuksessaan sitä, miten perheväkivallan tekijöiden ja uhrien sukupuoli sekä alkoholinkäyttö vaikuttavat siihen, miten syyllisiksi poliisit arvioivat väkivallan osapuolet. Aineisto kerättiin lyhyiden perheväkivaltaa käsittelevien tarinoiden avulla, joissa tekijät olivat aina miehiä, mutta uhrien sukupuoli, sekä tekijöiden ja uhrien päihtyneisyys vaihtelivat. Tutkijoiden mukaan poliisit

syyllystivät miesuhreja enemmän kuin naisuhreja ja näkivät naisiin kohdistuvan väkivallan tuomittavampana. Tutkijat kommentoivat, että tämä saattoi johtua siitä, että tarinoiden naisuhrit olivat tekijöiden puolisoita, kun taas miesuhri oli tekijän veli. Päätyneitä uhreja pidettiin enemmän syyllisinä kuin selviä – heidän nähtiin joko provosoineen tekijää tai jääneen tilanteeseen, jossa väkivallan uhka oli läsnä. Tekijän alkoholinkäyttöä ei kuitenkaan pidetty lieventävänä asiana. Nais- ja miespoliisien tekemisissä arvioissa ei ollut eroa. (Stewart & Maddren 1997, 930–931.)

2.7 Rikosten käsittelyprosessi

Rikoksen käsittely alkaa rikosilmoituksesta, jonka uhri itse tai joku muu henkilö tekee poliisille. Kaikki parisuhteessa tapahtuneet pahoinpitelyt ovat virallisen syytteen alaisia, joten poliisin tulee aloittaa niistä esitutkinta riippumatta siitä, onko uhrilla vaateita vai ei. Esitutkintaan kuuluu esimerkiksi kuulustelujen tekemistä sekä todistusaineiston keräämistä. Uhri voi vaatia tekijältä vahingonkorvauksia niin aineellisista kuin aineettomistakin vahingoista. (Koivukangas 2007, 10–13.) Aineellisia vahinkoja ovat esimerkiksi lääkärikulut tai väkivallan seurauksena rikkoutuneiden silmälasien hinta. Aineettomia vahinkoja ovat muun muassa rikoksesta aiheutunut kipu tai pelko.

Poliisin suorittaman esitutkinnan perusteella syyttäjä tekee joko syyttämisen- tai syyttämättäjäättämispäätöksen. Tuomioistuimessa ratkaistaan se, onko syytetty syyllistynyt rikokseen vai ei ja päätetään hänen mahdollisesta rangaistuksestaan. (Kainulainen 2015, 66.) Lähisuhdeväkivaltarikoksia voidaan myös sovittaa poliisin tai syyttäjän aloitteesta, sekä uhrin ja tekijän suostumuksella. Kaitueen ym. (2007, 51) mukaan sovittelu on kuitenkin lähisuhdeväkivaltatapauksissa usein mahdotonta, sillä sovitteluprosessin edellyttämä osapuolten välinen tasavertaisuus ei toteudu, ja sovittelu hyödyttää yleensä vain tekijää, sillä se saatetaan katsoa oikeusprosessissa rangaistusta lieventäväksi teoksi. Samalla kannalla on Qvist (2019, 210), joka argumentoi myös, että sovitteluprosessi ei huomioi lähisuhdeväkivallan uhrin asemaa ja tarpeita vaan pikemminkin asettaa tämän osavastuuseen tapahtuneesta.

Oikeusjärjestelmä rankaisee jo tapahtuneesta rikoksesta, mutta sen tärkeä ominaisuus on myös rangaistusten rikoksia ehkäisevä vaikutus, jota Niemi-Kiesiläinen ja Kainulainen (2006, 115) kutsuvat yleisestäväksi vaikutukseksi. Väkivallan jo alettua rikosoikeudellinen tai muu interventio voi edesauttaa sitä, että väkivallan tekijä ottaa vastuuta teoistaan ja pyrkii

lopettamaan väkivaltaisen käyttäytymisen (Kaitue ym. 2007, 42). Kansalaisten mielipiteillä erilaisten tekojen vakavuudesta sekä sillä, mitä pidetään oikeudellisesti tuomittavana voi myös olla vaikutusta toisiinsa.

2.8 Tutkimuksen taustaa

Tutkielma täyttää suomalaisesta tutkimuksesta puuttuvan osa-alueen, jossa paneudutaan siihen, miten poliisit kehystävät työtehtävissään kohtamaansa parisuhdeväkivaltaa ja perustelevat parisuhdeväkivaltaan puuttumista tai puuttumattomuutta.

Suomi on allekirjoittanut parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia, joiden valossa on kiinnostavaa tutkia, mitkä tekijät vaikuttavat täällä tehtävään väkivaltatyöhön ja väkivaltatyön ammattilaisiin. Esimerkiksi Istanbulin sopimus edellyttää laajoja toimia naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi. Lisäksi parisuhdeväkivalta on Suomessa yleistä muihin Euroopan maihin verrattuna, minkä vuoksi aiheen tutkiminen suomalaisella aineistolla on tärkeää.

Tutkimuksen tarvetta voidaan perustella myös sensitiivisen parisuhdeväkivaltatyön, väkivallan kierteen katkaisemisen, sekä työelämä tutkimuksellisen näkökulman kautta. Esittelen nämä näkökulmat seuraavissa alaluvuissa.

2.8.1 Sensitiivisyyden merkitys parisuhdeväkivaltatyössä

Sensitiivinen lähestymistapa edesauttaa usein rikosprosessin sujuvaa etenemistä. Rikosprosessin aloittaminen ja tapahtumien selvittäminen ovat hyvin usein kiinteästi yhteydessä uhrilta saatuun informaatioon, minkä vuoksi sujuva yhteistyö uhrin ja poliisin välillä myös edesauttaa rikoksen selvittämistä (Kainulainen & Saarikkomäki 2014, 4). Esitutkintalakiin (805/2011, luku 4 § 6) sisältyy hienotunteisuusperiaate, jonka mukaan “esitutkinnan asianosaisia ja muita esitutkintaan osallistuvia on kohdeltava hienotunteisesti”, etenkin kun kyseessä on arkaluontoinen rikos. Sensitiivisyys ja poliisin puolueettomuus eivät ole toisiaan poissulkevia asioita, sillä sensitiivisyydellä viitataan asianomaisten kohteluun, ei itse rikoksen selvittämiseen liittyvään työhön. Sensitiivisellä lähestymistavalla ehkäistään myös Istanbulin sopimuksessakin (52–53/2015) käsiteltyä kertautuvaa uhritumista (ks. tämän työn luku 1) ja näin ollen edesautetaan väkivallan uhrin toipumista. Tähän paneutui myös Oikeusministeriön vuosina 2017–2018 toiminut työryhmä, joka pyrki

edistämään uhrin tarpeet huomioivia hyviä käytäntöjä rikosprosessissa (Ruuskanen & Sarimo 2018).

Jotta oikeudellisella prosessilla on mahdollisuus toteutua asianmukaisesti, tulisi osallistuvien viranomaisten tietoutta väkivallasta sekä sen uhrien ja tekijöiden kohtaamisesta parantaa. Raiskauskriisikeskus Tukinainen pyrki tähän vuosina 2009–2011 koordinoimallaan Senja-projektilla (Sensitiivisyyskoulutus juridiikan ammattilaisille) joka oli suunnattu mm. tuomareille, syyttäjille, poliiseille ja poliisiopiskelijoille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 54.) Esitutkintalakiin (805/2011, luku 7 § 21) vuonna 2016 tehdyn muutossäädöksen mukaan uhrin tulisi voida asioida saman poliisin kanssa rikosprosessin ajan, sekä tulla kuulustelluksi oman sukupuolensa edustajan toimesta niin halutessaan. Uhrin kokemus viranomaisprosessista voi vaikuttaa siihen, kuinka todennäköisesti hän on yhteydessä poliisiin jatkossa. Myönteinen kokemus voi auttaa myös uhrin toipumista, mitä kutsutaan terapeuttiseksi juridiikaksi. (Kainulainen & Saarikkomäki 2014, 3–4.) Luottamus poliisin toimintaan vahvistaa sekä uhrin oikeusturvaa että poliisin roolia rikollisuuden vähentämisessä.

2.8.2 Väkivallan kierteen katkaiseminen

Tehokas puuttuminen edesauttaa väkivallan kierteen katkeamista. Tällä voi olla vaikutusta jopa väkivallan uhrin hengissä pysymiseen, sillä pariskunnan sisällä tapahtuvissa surmissa on usein ollut taustalla aikaisempaa väkivaltaa (Piispa 2011, 30). Laapion (2005, 32) mukaan poliisin ja muiden viranomaisten näkemykset perheväkivallasta sekä sen kohteena olevista henkilöistä ovat rikostorjunnallisesti tärkeässä asemassa. Tämän työn sivuilla luvussa 2 esitellyt kuvaukset väkivallan kehästä, väkivallan normalisoinnista ja väkivallan verkosta kertovat siitä, kuinka monisyinen prosessi väkivallasta irrottautuminen on, ja juuri tässä prosessissa viranomaisten tuki on usein tarpeen.

Sisäministeriö (2019) on julkaissut Poliisin ennalta estävän työn strategian (ENSKA) vuosille 2019–2023. Ennalta estävän työn tavoitteena on vähentää rikollisuudesta aiheutuvia haittoja ihmisille ja yhteiskunnalle, huolehtia ihmisten turvallisuudesta ja turvallisuuden tunteesta, vahvistaa luottamusta poliisiin ottaen huomioon eri demografisten ryhmien tarpeet, sekä tukea poliisin muita toimintoja. Strategiassa ennalta estävä työ määritellään erityistoiminnaksi, mutta siinä todetaan myös, että rikosten ennalta estämisen näkökulma on läsnä kaikessa poliisityössä. (Sisäministeriö 2019, 11–14.) Strategiassa käsitellään muun

muassa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ennalta estämistä, joissa käytettäviä keinoja ovat MARAK-menetelmä ja palveluihin ohjaaminen. Erityishuomiota kiinnitetään tapauksiin, joissa väkivallan uusiutumisen ja raaistumisen riski on korkea. (mt. 26.) Strategian keinot ovat melko suppeat, etenkin niiden parien suhteen, jotka eivät syystä tai toisesta pääse osallistujiksi MARAK-menetelmään. Strategian lähisuhdeväkivaltaa käsittelevän osion loppukaneettina todetaan seuraavaa: “Poliisi toteuttaa omalta osaltaan ns. Istanbulin sopimuksen mukaisia toimia naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi” (mt.). Konkreettisia toteuttamiskeinoja tai Istanbulin sopimuksen poliisien toimintaan luomia velvoitteita ei kuitenkaan tarkemmin eritellä.

Parisuhdeväkivalta voi aiheuttaa kärsimystä uhrin lisäksi myös muille perheenjäsenille tai läheisille, kuten väkivaltaa todistamaan joutuneille lapsille. EU-tutkimuksessa 73 prosenttia fyysisen tai seksuaalisen parisuhdeväkivallan uhreiksi joutuneista äideistä kertoi yhden tai useamman lapsensa olleen tietoinen väkivallasta (FRA 2014, 14). Lapsuudessaan vanhempiensa välistä parisuhdeväkivaltaa todistaneet päätyvät muita todennäköisemmin aikuisena väkivaltaiseen parisuhteeseen itsekin, pojat useammin väkivallan tekijöiksi ja tytöt kokijoina (Heiskanen & Piispa 1998, 61). Näin väkivallan vahingoittavuus voi ulottua ylisukupolviseksi.

Yksilötason vaikutusten lisäksi väkivallan päättymisellä on myös myönteisiä kansantaloudellisia vaikutuksia. Heiskanen ja Piispan vuonna 2002 julkaistussa tutkimuksessa (viitattu Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 11) Suomessa naisiin kohdistuvasta väkivallasta on arvioitu koituvan 91 miljoonan euron kulut vuosittain. Väkivallasta voi aiheutua välittömien kustannusten kuten lääkärikulujen lisäksi monenlaisia välillisiä kustannuksia sairauspoissaolojen, mielenterveyspalveluiden tarpeen tai työkyvyttömyyden muodossa (Husso 2003, 19). Poliisin ennalta estävän työn strategiassa todetaan myös, että ennalta estäminen on aina seurausten hoitoa kannattavampaa sekä taloudellisesti että turvallisuuden kannalta (Sisäministeriö 2019, 16–17). Väkivallan kierteen katkaisemiselle on siis niin inhimillisiä ja yksilöllisiä kuin yhteiskunnallisiakin perusteita.

2.8.3 Työelämäntutkimuksellinen näkökulma

Poliisit ovat olleet historiallisesti vaikeasti tutkittava ammattiryhmä. 1960-luvulla liikkeelle lähteneen kriittisen poliisitutkimuksen ja sen kautta paljastuneiden tapausten myötä, joissa

poliisien havaittiin toimineen rasistisesti tai puolueellisesti, poliisien keskuudessa heräsi epäluottamusta tutkimuksia kohtaan, ja sitä saattaa yksittäisillä poliiseilla olla edelleen (Kainulainen 2015, 55). Poliisien voidaan ajatella ylläpitävän tietynlaista ammatillista kulttuuria, josta voidaan melko pienelläkin otoksella saada kiinnostavaa tietoa. Korander (2019) listaa artikkelissaan, joka on kirjoitettu Reinerin *The Politics of the Police* -teoksen tuoreimman painoksen pohjalta (2010, viitattu Korander 2019) ja Suomen poliisiin verraten, poliisikulttuurille tyypillisiksi ominaisuuksiksi kutsumuksen ja sitoutuneisuuden työhön, konservatiivisuuden, hierarkkisuuden, epäilyn ja ennakkoluuloisuuden, eristäytymisen, solidaarisuuden, pragmatismien tai “käsityömäisyyden” sekä hegemonisen maskuliinisuuden. Lisäksi nuorten poliisien nähdään olevan toimintahakuisia, kun taas pidempään virassa olleille tyypillisempää on kyynisyys ja pessimismi. Kuitenkin niin Koranderin (2019, 46) kuin esimerkiksi Paolinenkin (2003, 24) mukaan poliisikulttuurin homogeenisyyttä on myös liioiteltu. Variaatiota syntyy muun muassa eri organisaatioiden, virka-asemien, sekä poliisien yksilöllisten työskentelytyylien kautta (Paoline 2003).

Virkki (2008) käyttää käsitettä ammatillinen habitus kuvaamaan sitä, mitä tietyn ammattiryhmän “ammattius” pitää sisällään ja miten sitä toteutetaan. Tässä tapauksessa kyse olisi siitä, miten poliisit toteuttavat omaa koulutuksensa ja työuransa aikana sisäistettyä poliisiuttaan esimerkiksi tietynlaisten puhe- ja toimintatapojen kautta. Poliisien ammatillisen habituksen tutkiminen jää tämän pro gradun ulkopuolelle työn rajatun laajuuden vuoksi, mutta aineistoesimerkkien yhteydessä kommentoin lyhyesti poliisien poliisiutta tai edellä mainittuja poliisikulttuurin erityispiirteitä silloin kun se on mielekästä.

2.9 Tutkimuskysymykset

Aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuen ja aineistoon tutustuttuani päädyin tarkastelemaan aineistoa seuraavien tutkimuskysymysten kautta.

1. Miten poliisit kehystävät parisuhdeväkivaltaa sekä siihen puuttumista tai puuttumattomuutta?
2. Miten poliisit kuvaavat parisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutustaan ja moniammatillista yhteistyötä?

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tämän pro gradu -työn tutkimuksen kohteena on se, miten poliisit kehystävät parisuhdeväkivaltaan puuttumista tai puuttumattomuutta. Lisäksi tutkin poliisien näkemyksiä koulutuksen ja moniammatillisen yhteistyön roolista parisuhdeväkivaltaan puuttumisessa. Termit puuttuminen ja puuttumattomuus viittaavat tässä tutkielmassa siihen, näkevätkö poliisit oman roolinsa parisuhdeväkivallan vähentämisessä aktiivisena (puuttuvana) vai passiivisena (puuttumattomana). Se, että poliisit puuttuvat väkivaltaan esimerkiksi käymällä asunnossa väkivallan uhrin soitettua hätäkeskukseen, on oletuksena: puuttumattomuudella en siis tarkoita sitä, että poliisit sivuuttaisivat parisuhdeväkivaltilanteet täysin tai toimisivat lainvastaisesti.

Aineistona on kuusi poliisien fokusryhmähaastattelua, jotka kerättiin osana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimaa EU-rahoitteista ‘Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence against Women and Shelter Services’ (EPRAS, 2017–2019) -hanketta. Hankkeen projektikumppaneita olivat tutkimusta koordinoivat Jyväskylän yliopisto sekä Poliisiammattikorkeakoulu. Hankkeessa selvitettiin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten sekä poliisien käsityksiä, kokemuksia, työtapoja, aiempaa koulutusta ja mahdollisia koulutustarpeita parisuhdeväkivaltaan liittyen. Tarkoituksena oli lisätä ammattilaisen osaamista ja kansalaisten tietoisuutta ilmiöön liittyen, sekä tuottaa uutta tutkimustietoa. (Niklander, Peltonen, Notko & Husso 2019a.)

Haastateltuja poliiseja oli 22, joista miehiä oli 10 ja naisia 12. Jokaiseen fokusryhmähaastatteluun osallistui kahdesta viiteen poliisia sekä yksi tai kaksi haastattelijoina toiminutta Jyväskylän yliopiston tutkijaa. Haastattelut on tehty eri kaupungeissa Suomessa. Haastateltujen poliisien virkaiät ovat vuodesta reiluun kolmeen kymmeneen vuoteen. He toimivat esimerkiksi rikosilmoitusten vastaanottoon ja esitutkintaan liittyvissä tehtävissä. Suurimmalla osalla on myös kokemusta kenttätöistä. Haastatteluryhmät olivat melko heterogeenisiä, sillä osallistuneiden poliisien työtehtävissä, virkojen pituuksissa sekä sukupuolissa oli vaihtelua, mutta jokaisen fokusryhmän poliisit olivat keskenään samalta poliisilaitokselta.

Sain poliisien anonymisoidun haastatteluaineiston käyttöni Jyväskylän yliopiston EPRAS-tutkimusryhmän johtajalta ja pro gradu -työni toiselta ohjaajalta YTT, dosentti Marita Hussolta. Niin aineistoa kuin tutkielmatekstiäkin on säilytetty sähköisessä muodossa

salasanan takana ja tutkielman valmistuttua tuhoan oman kappaleeni aineistosta. Haastatteluissa mahdollisesti mainitut nimet (mukaan lukien haastateltavien poliisien nimet) ja maantieteelliset tunnistetiedot oli poistettu ennen kuin sain aineiston haltuuni haastateltujen tunnistettavuuden välttämiseksi. Sain tietooni haastateltujen poliisien sukupuolet ja haastateltavat kertovat haastatteluissa lyhyesti työtehtävistään. Se, millä poliisiasemilla he työskentelevät, ei käy ilmi litteraateista. Näin ollen aineistossa haastateltuja yksittäisiä poliiseja on käytännössä mahdotonta tunnistaa litteraattien perusteella.

Haastattelut kestivät noin tunnista puoleentoista tuntiin ja ne nauhoitettiin ääninauhurilla. Sain aineiston käyttöni litteroidussa muodossa, joten kaikki huomioni aineistoon liittyen perustuvat litteraattiin. Litteraatti on tehty sanantarkkuudella. Siihen on merkitty kohdat, joissa haastateltavat nauroivat, mutta esimerkiksi äänensävyjä, ilmeitä tai puheen taukoja siitä ei käy ilmi. Kiinnostuksenkohteenani ovat poliisien kuvailut ja perustelut, joiden tutkimiseen tämänkaltainen litteraatti sopii hyvin. Kaikki kuusi haastattelua ovat litteroituna pituudeltaan yhteensä 115 liuskaa.

3.1 Eettinen pohdinta

Parisuhdeväkivalta on aiheena sensitiivinen ja tunteita herättävä. Parisuhteen ja perheen piirissä tapahtuvat asiat on perinteisesti nähty yksityisinä ja vain parisuhteen tai perheen jäsenille kuuluvana asiana (Husso 2003, 68). Näiden yksityisten tilojen ja suhteiden tutkiminen on ollut kauan vaikeaa tai jopa mahdotonta. Samalla parisuhdeväkivallan mekanismit ja siihen puuttumiseen vaikuttavat tekijät ovat olleet heikosti tunnettuja. Lähisuhteissa tehdyn väkivallan esiintuomiseksi sekä vähentämiseksi tutkimus ja julkinen keskustelu ovat kuitenkin välttämättömiä. Väkivaltaan on reagoitava yhteiskunnallisella tasolla ja muutoksen aikaansaamisen tavoite puoltaa myös erilaisten tutkimusten tekoa aiheeseen liittyen.

Päätutkimuskohteenani on tässä pro gradu -työssä se, miten poliisit perustelevat parisuhdeväkivaltaan puuttumista tai puuttumattomuutta. Kallisen, Pirskasen ja Raution (2018, 17) mukaan sensitiivisessä tutkimuksessa arkaluontoista voi olla tutkimuksen aihe, kohderyhmä, tai molemmat. Kuten Fagerlund (2016, 33) toteaa, vaikka perheessä tapahtuvaa väkivaltaa voidaan pitää arkaluontoisena tutkimusaiheena, ei poliisien mielipiteisiin tai käsityksiin paneutuminen sisällä samanlaista tunkeilevuuden vaaraa kuin esimerkiksi

väkivallan uhrien tai tekijöiden tutkiminen. Poliisi on julkinen viranomainen ja työssään jatkuvasti tarkastelun kohteena.

Aineistosta ei voida yksilöidä haastatteluihin osallistuneita poliiseja tai poliisipiirejä. Tästä huolimatta ryhmähaastatteluissa osallistujat saattavat tiedostaen tai tiedostamatta pyrkiä jonkinlaiseen konsensukseen, jolloin yksittäisten henkilöiden eriävät mielipiteet saattavat jäädä sanoittamatta. Fokusryhmähaastattelun käyttöä puoltaa kuitenkin muun muassa se, että sillä voidaan tuottaa laaja ja rikas aineisto verrattuna samanlaisin resurssein toteutettuihin yksilöhaastatteluihin. EPRAS-hankkeen tutkimusryhmä on suorittanut tutkimuksen toteuttamiseen liittyvät eettiset arvioinnit ja tutkimukselle on saatu Jyväskylän yliopiston eettisen toimikunnan lausunto (Niklander ym. 2019a, 23). Oma eettinen harkintani kohdistuu näin ollen aineiston käyttöön ja raportointiin tässä pro gradu -työssä.

Olemassa olevien aineistojen käyttöä tutkimuksissa puoltaa se, että kerättyihin aineistoihin jää usein paljon mahdollista tutkittavaa, jota ei välttämättä hyödynnetä koskaan. Toisaalta koska aineisto oli jo kerätty, mahdollisuutta kysyä tarkentavia kysymyksiä juuri tämän pro gradu -työn tutkimuskysymyksiin liittyen ei ollut. Tämä on kuitenkin otettu huomioon jo tutkimuskysymyksiä laadittaessa. Koska poliisien haastatteluaineistoa vastaava aineisto oli kerätty ja analysoitu kehysanalyysi-menetelmällä erikoissairaanhoidon ammattilaisiin liittyen (Virkki ym. 2011), oli minun mahdollista arvioida jo aineistoon tutustumisvaiheessa, että tutkimuskysymykset ja aineisto olisivat yhteensopivia.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 111) mukaan tutkimuksen eettisyys liittyy läheisesti siihen, miten laadukkaasti ja huolella tutkimus on toteutettu, mikä taas on yhteydessä tutkimuksen luotettavuuteen. Pyrin tutkimuksessani luotettavuuteen raportoimalla mahdollisimman selkeästi sen, mitä ja miten olen työtäni tehnyt. Poimin analyysiosiooni katkelmia haastatteluaineistosta selkeyttämään tekemiäni tulkintoja, ja näiden katkelmien avulla lukija voi arvioida tulkintojeni osuvuutta.

Poliisiorganisaation ulkopuolisena henkilönä minun on helppo säilyttää etäisyys tutkimuskohteeseeni ja pyrkiä analysoimaan sitä ilman että osallisuuteni vaikuttaisi tulkintoihini. Toisaalta toisten puhetta analysoitaessa on aina väärinymmärryksen vaara, etenkin kun puhujat ovat eri ammattialalta kuin tutkija itse. Litteraattiin perustuvaan analyysiin oman haastavuutensa tuo se, että sen kautta ei pysty havainnoimaan itse haastattelutilannetta ja kaikki päätelmät on tehtävä tekstiaineiston perusteella. Kruegerin ja Casey'n (2009, 127) mukaan kuitenkin esimerkiksi kehonkielen tulkintaan kannattaa

suhtautua varauksella, sillä ihmisten kehonkieli ei ole yksiselitteistä ja sitä voi olla vaikea oppia tulkitsemaan lyhyen haastattelutilanteen perusteella.

Poliisien tutkimisessa voidaan pitää ongelmallisena sitä, että tutkimuksella voidaan tuloksista riippuen vaikuttaa tärkeän yhteiskunnallisen toimijan nauttimaan luottamukseen ja auktoriteettiasemaan negatiivisesti (Fagerlund 2016, 33). Kainulainen (2015, 79) toisaalta huomauttaa, että suomalaisten suuri luottamus poliisiin voi vaikeuttaa kriittisen tutkimuksen tekemistä. Poliisin rooli viranomaisena ja kansalaisten luottamuksen kohteena tekee siitä tärkeän ja mielenkiintoisen tutkimuskohteen, joten en näe syytä olla tutkimatta poliisien näkemyksiä käsittelemääni aihepiiriin liittyen.

Tarkoitukseni ei ole yleistää tutkimustani kattamaan koko Suomen poliisiorganisaatiota, eikä toisaalta kiinnittää huomiota vain siihen, mikä on yksittäisen henkilön subjektiivinen mielipide. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, 73) toteavat, laadullisella tutkimuksella ei tavoitella tilastollista yleistävyyttä, vaan pyritään saamaan kuva tutkittavasta ilmiöstä tarkoituksenmukaisia tiedonantajia hyödyntämällä. Perustan havaintoni näkemyksiin, jotka esiintyivät aineistossa useampaan otteeseen, tai poikkeavat voimakkaasti keskustelujen yleisestä konsensuksesta.

3.2 Fokusryhmähaastattelu

Marková, Linell, Grossen & Salazar Orvig (2007, 33) määrittelevät fokusryhmän tutkimusta varten perustetuksi ryhmäksi, jossa keskustellaan tutkimuksen (fokuksen) kohteeksi määritellystä aihepiiristä. Fokusryhmien avulla voidaan kerätä tietoa esimerkiksi mielipiteistä, uskomuksista ja sosiaalisesti jaetuista käsityksistä (mt. 19). Fokusryhmähaastattelu on mielekäs aineistonkeruutapa silloin kun ryhmäläisillä on keskenään jotakin yhteistä (Krueger & Casey 2009, 7). Tässä tapauksessa yhteys on selvä, sillä haastateltavat ovat poliiseja ja heillä kaikilla on kokemusta väkivaltatyöstä. Fokusryhmän koon on hyvä olla melko pieni, kun haastatellaan aiheen kanssa tiiviisti työskenteleviä henkilöitä ja aihe on voimakkaita mielipiteitä herättävä (mt. 68), niin kuin tämän aineiston tapauksessa.

Valtonen (2005, 223–224) määrittelee ryhmähaastattelun niin, että haastattelija tekee “tavallaan yksilöhaastatteluja ryhmätilanteessa esittäen tietyn kysymyksen vuorotellen kaikille osanottajille”. Kuitenkin *fokusryhmähaastatteluille* tyypillistä on

keskustelunomaisuus. Tässä työssä käyttämäni aineiston keränneet tutkijat eivät esittäneet jokaiselle osallistujalle erikseen samaa kysymystä, vaan vastausvuoron sai ottaa kuka tahansa haastateltavista. Haastateltavat myös kommentoivat toisiaan ja tilanne sai täten keskustelunomaisia piirteitä, jossa myös haastateltavat olivat keskenään vuorovaikutuksessa. Tutkijat toimivat keskustelussa moderaattoreina, jotka esimerkiksi pohjustivat keskustelun aloituspuheenvuorollaan sekä aloittivat esittäytymiskierroksen (vrt. Valtonen 2005, 229–232).

Yksi haastattelujen tavoitteista oli selvittää mitä kehittämistarpeita poliiseilla on väkivaltaan liittyvän koulutuksen tai työskentelytapojen suhteen, joten osa kysymyksistä on muotoiltu niin, että haastateltavia kehoitetaan kertomaan juuri mahdollisista ongelmakohtista. Kommentteihin voi vaikuttaa se, että poliiseilta kysyttiin tiettyjä kysymyksiä niin epäkohtista kuin toimivista käytännöistäkin, eikä heitä kehoitettu ainoastaan kertomaan vapaasti aiheesta.

3.3 Analyysimetodit

Tutkimukseni perustuu fokusryhmähaastatteluista koostuvaan aineistoon ja on näin ollen laadullista. Tutkimus on toteutettu näytänäkökulmasta: sen sijaan, että tavoitteena olisi tuottaa faktatietoa parisuhdeväkivallasta, tarkastelen haastateltujen poliisien näkemyksiä kehysanalyysiä käyttäen (ks. Alasuutari 2011, 114).

Teoreettisena lähtökohtana ja analyyttisenä tutkimusmetodina käytän analyysin ensimmäisessä osassa kehysanalyysiä. Kehysanalyysin käyttö esimerkiksi ammattiryhmiä tutkittaessa on mielekästä, sillä eri ammattiryhmien toimintatavat pitävät usein sisällään jaettuja käsityksiä, joita ei eksplisiittisesti nimetä, mutta joilla voi olla vaikutusta ammattilaisten asenteisiin ja työtapoihin. Näihin päästään käsiksi tutkimalla haastatteluaineistosta eri kehystämisen tapoja.

Tämän pro gradu -työn analyysin perustana on VISH-hankkeessa kirjoitettu, Sosiaalilääketieteellisen aikakauslehden numerossa 2011:48 julkaistu Tuija Virkin, Marita Husson, Marianne Notkon, Aarno Laitilan, Juha Holman ja Mikko Mäntysaaren artikkeli *Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet*. Työni tutkimuskysymykset sekä käytetty menetelmä (kehysanalyysi) perustuvat mainittuun artikkeliin (ks. luku 2.5). Käyttämällä samaa menetelmää kuin VISH-

tutkimuksessa, poliisien ja erikoissairaanhoidon ammattilaisten aineistojen välisten samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien vertailu on mahdollista.

Työni analyysi on teoriaohjaavaa eli abduktiivista. Tällaisessa analyysissä tutkimuksen kohteena olevat yksiköt valitaan aineistosta ja teoriaa käytetään ohjaavana tai avustavana elementtinä (Tuomi & Sarajarvi 2018, 83). Teorialähtöisestä analyysistä eroten tarkoitukseni ei ole testata teoriaa käytännössä, vaan Tuomea ja Sarajarveä (mt. 83) lainaten “aukoa uusia ajatusuria”. Teoria ja aineisto ovat tutkimuksessani yhteydessä ja vuoropuhelussa. Keskustelutan analyysissäni aiempaa tutkimusta parisuhdeväkivallasta ja siihen puuttumisesta tämän aineiston kehystämisen tapojen kanssa.

Analyysin jälkimmäisessä osassa tutkin sitä, miten poliisit kuvaavat koulutustaan ja moniammatillista yhteistyötään ja niitä koskevia kehittämistarpeita parisuhdeväkivaltaan liittyen. Koulutus ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa liittyvät läheisesti parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen ja puuttumattomuuteen, joten osion mukanaolo on perusteltua tutkimuskysymyksiini nähden. Näiden aihepiirien tutkiminen tuo esiin ammattilaisten kokemuksiin perustuvaa tietoa, jonka pohjalta voidaan tehdä ehdotuksia väkivaltatyön kehittämiseksi. Tässä osiossa käsiteltyjä kuvauksia ei voida pitää kehystämisen tapoina, joten osion analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysiä.

3.4 Kehysanalyysi

Käytän työssäni teoreettisena näkökulmana ja analyyttisenä menetelmänä kehysanalyysiä. Erving Goffman määrittelee kehykset tavoiksi jäsentää sosiaalista todellisuutta. Goffmanin mukaan missä tahansa tilanteessa osallistujien on määriteltävä “mitä tässä tilanteessa on meneillään?” ja toimittava sen mukaisesti (Goffman 1986, 8; Rönkä 2011, 30). Nämä tulkinnat eivät ole objektiivisia kuvauksia todellisuudesta, vaan niihin vaikuttavat sekä kokija itse että häntä ympäröivä kulttuuri (Rönkä 2011, 24). Sen sijaan, että lähestyisimme jokaista tilannetta sarjana satunnaisia toimintoja, kehystämme tapahtumat kulttuuriseen tietoomme pohjaten. Tutkimuksen kohteena ovat ensisijaisesti erilaiset tilanteet ja niiden merkitykset, eivät niinkään yksilöt (Puroila 2002, 26).

Kehykset auttavat yksilöä löytämään eri tilanteiden ja tapahtumien merkitykset, sekä reagoimaan niihin sopivalla, legitiimillä tavalla (Virkki ym. 2015, 8). Tunnettu esimerkki kehystämisestä sijoittuu teatteriin. Kuullessaan huudon “tulipalo!” yleisön jäsenen on

määriteltävä, onko kyse näytelmään kuuluvasta osasta vai potentiaalisesta vaaratilanteesta, ja hänen reaktionsa riippuu siitä, millä tavalla hän tilanteen tulkitsee. Esimerkin kaltaisessa tilanteessa tulipalo on syttyyään kuitenkin olemassa riippumatta siitä, tulkitseeko yksilö tilanteen oikein vai ei. (Puroila 2002, 44.)

Goffmanin mukaan kehykset ovat usein päällekkäisiä tai kerrostuneita ja kehysten vaihtaminen sekä yhdistely on tavanomaista. Kehysten kautta eri tilanteisiin osallistuvat yksilöt määrittelevät oman ja muiden osallistujien identiteetit, sekä heille kuuluvat velvollisuudet ja oikeudet. Näin ollen eri tavoin kehystetyissä tilanteissa saatamme omaksua aivan erilaisen roolin, riippuen niistä ominaisuuksista, joita oletamme itsellämme ja toisillamme olevan. (Peräkylä 1990, 22–23.) Kehykset siis määrittävät toimintaamme, mutta toisaalta toteutuvat vain toimintamme kautta (mt. 156). Kehysten käyttö on implisiittistä ja tiedostamatonta (Lepistö-Johansson 2010, 3), toisin sanoen käyttäjät eivät aktiivisesti ja tiedostaen kehystä tilanteita.

Kehystämisen eri tavat mahdollistavat erilaisia väkivallan ja siihen liittyvien toimijoiden roolien tulkintoja. Näiden pohjalta ammattilaisten toiminta, tunteet, ja tilanteeseen puuttuminen voivat saada hyvinkin erilaisia muotoja. Kehystäessä myös suljetaan tulkinnan ulkopuolelle asioita, joiden huomioiminen ei ole kehyksen kontekstissa mielekäästä. (Virkki ym. 2011, 281.) Jonkin ilmiön ymmärryksen ja tulkinnan tausta voi ammattilaisilla perustua esimerkiksi heidän koulutukseensa, työskentelytapoihinsa ja kokemuksiinsa työpaikalla, organisaation sääntöihin sekä ammatillisiin menettelyohjeisiin (Husso ym. 2012, 348). Siispä eri ammattialojen edustajien väkivallan kehystämisen tavat voivat erota toisistaan monin tavoin.

Kehysanalyysiä on käytetty tutkittaessa muun muassa ammatillisia ja institutionaalisia ympäristöjä ja käytäntöjä sekä eri aiheisiin liittyviä media-aineistoja. Peräkylä (1990) tutki sairaalaympäristössä kuolevien potilaiden, heidän omaistensa sekä terveydenhuollon ammattilaisten kehystämisen tapoja. Hän erotteli aineistostaan käytännöllisen kehyksen, lääketieteellisen kehyksen, maallikkokehyksen ja psykologisen kehyksen. Kaikki osallistajat käyttivät lähes kaikkia tai kaikkia näitä kehyksiä eri tilanteissa, riippuen esimerkiksi keskustelun aiheesta tai keskustelukumppanista. (mt. 17–18.) Outilan, Jumiskon ja Kettusen (2014) kehysanalyysiä hyödyntänyt tutkimus käsitteli kotihoidon työntekijöiden ja asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen muotoutumista, kun taas Rönkä (2011) tutki matkapuhelinsäteilyyn liittyvää terveystarvikeskustelua sanomalehdissä. Kansainvälisesti

kehysanalyysiä on käytetty myös väkivaltaan liittyvässä tutkimuksessa, muun muassa kriittisestä ja feministisestä näkökulmasta. Choudhry (2016) tutki sitä, miten Euroopan neuvoston laki- ja politiikka-aloitteissa kehystetään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Hernándezin (2018) kiinnostuksen kohteena oli puolestaan hongkongilaisessa sanomalehdessä ilmenneet tavat perheväkivallan kehystämiseen.

Kehysanalyysi sopii hyvin tämän opinnäytetyön menetelmäksi, koska työn keskiössä ovat poliisien käsitykset ja kehystämisen tavat parisuhdeväkivaltailmiöön liittyen. Tavoitteena ei ole saada faktuaalista tai objektiivista tutkimustietoa parisuhdeväkivallasta, vaan selvittää poliisien käsityksiä.

3.5 Sisällönanalyysi

Kehysanalyysin lisäksi olen analysoinut aineistoa sisällönanalyysin keinoin. Haastatteluisia poliiseilta kysyttiin siitä, minkälaista koulutusta he ovat saaneet väkivaltaan liittyen, ja minkälaisia koulutustarpeita heillä mahdollisesti on. Poliisit kertoivat myös moniammatillisen yhteistyön eduista ja haasteista. Poliisien näkemyksiin koulutuksesta sekä moniammatillisesta yhteistyöstä on mielekästä paneutua tutkimuskysymysten valossa, sillä ne vaikuttavat myös omalta osaltaan poliisien tekemään väkivaltatyöhön. Ne eivät kuitenkaan ole tapoja kehystää väkivaltaan puuttumista tai puuttumattomuutta, joten kehysanalyysin sijaan analysoin niitä sisällönanalyttisestä näkökulmasta. Sisällönanalyysin avulla aineistoa voidaan tiivistää, järjestää ja selkeyttää, jotta tutkittavasta ilmiöstä saadaan koherentti kuva ja jonka perusteella siitä voidaan esittää johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87, 91).

Sisällönanalyysiä varten erotin aineistosta kohdat, joissa haastateltavilta kysyttiin tai he ottivat itse puheeksi väkivaltaan liittyvän koulutuksensa tai moniammatillisen yhteistyön. Koulutukseen liittyvät kommentit ryhmittelin sen mukaan, liittyivätkö ne poliisikoulun aikaiseen koulutukseen, työuran aikana saatuun lisäkoulutukseen vai tulevaisuudessa mahdollisesti järjestettävään koulutukseen. Moniammatillisesta yhteistyöstä erottelin eri yhteistyökumppaneita koskevat kommentit sekä kriittiset ja kehuvat puheenvuorot. Analyysin tavoitteena oli yksinkertaisesti selvittää minkälaista taustakoulutusta ja koulutustarpeita haastatelluilla poliiseilla on parisuhdeväkivaltaan liittyen, ja millaisena he näkevät yhteistyön ja tehtävien jakautumisen väkivaltatyötä tekevien ammattilaisten kesken.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Aloitin aineiston käsittelyn tutustumalla siihen lähiluvun avulla muistiinpanoja tehden. Luin haastatteluja vaihtelevissa järjestyksissä minimoidakseni sen, että ne vaikuttaisivat toisiinsa. Tähän alustavaan versioon en vielä merkinnyt haastateltujen poliisien sukupuolia, jotta se ei vaikuttaisi luentaan. Jatkoin aineiston käsittelyä tekstinkäsittelyohjelmalla. Merkitsin ohjelmalla aineiston yhteyteen esimerkiksi kiinnostukseni herättäviä sanavalintoja sekä kohtia, joissa poliisit kuvaavat tyypillisiin parisuhdeväkivaltapauksiin liittyviä seikkoja. Merkitsin myös kohdat, joissa poliisit kertovat omasta roolistaan tai omista tehtävistään parisuhdeväkivaltaan liittyen.

Liitteessä 1 on haastattelurunko, jonka pohjalta haastattelut toteutettiin. Pääteemoja oli viisi: lähisuhdeväkivallan kohtaaminen omassa ammatissa; lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutus peruskoulutuksessa ja työuran aikana; lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutustarve; lähisuhdeväkivalta ja moniammatillinen yhteistyö; sekä kolme toivetta hyvälle haltialle: näin meidän työssämme lähisuhdeväkivaltaan voisi parhaiten puuttua. Kaikki viisi teemaa läpikäytiin jokaisessa haastattelussa, mutta kysymyksissä oli hieman vaihtelua haastattelukerrasta riippuen. Haastatteluryhmät (lyhenne R) oli merkitty numeroin 11–16. Haastateltavien kommentit oli koodattu niin, että esimerkiksi haastateltava R11O3 on ryhmän (R) numero 11 osallistuja (O) numero kolme. Haastattelijat on merkitty koodein H1 ja H2.

Haastatteluissa esiin tulleet teemat olivat osittain hyvin samanlaisia verrattuna *Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet* -artikkeliin (Virkki ym. 2011, ks. luku 2.5 tässä tutkielmassa). Vertailtavuuden vuoksi osa käyttämistäni kehysten nimistä ovat samat kuin edellä mainitussa artikkelissa. Tarpeen mukaan vertailen näiden kehysten esiintymistä sekä eri piirteitä kyseisessä artikkelissa tehtyihin havaintoihin. Käyn ensin läpi parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta ja sitten puuttumista perustelevat kehukset, havainnollistaen niitä aineistokatkelmilla.

4.1 Kehysanalyysi: Parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perustelevat kehykset

Seuraavissa kappaleissa haastatteluaineiston poliisien parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perustelevista kehyksistä on analysoitu kehysanalyysin avulla viisi kehystä: individualistinen kehys, epäilyn kehys, professionaalinen kehys, sosiaalinen kehys ja käytännöllinen kehys.

4.1.1 Individualistinen kehys

Lähes jokaisesta aineistoni haastattelusta kävi ilmi poliisien turhautuminen siihen, että uhri ei reagoi poliisien ohjeisiin ja lähde väkivaltaisesta suhteesta. Useammassakin haastattelussa mainittiin se, että uhria *ei kiinnosta* kuunnella poliisia: uhria pidettiin välinpitämättömänä tai jopa osasyyllisenä omaan tilanteeseensa. Vastaavanlainen kehystämisen tapa kävi ilmi myös erikoissairaanhoidon ammattilaisia koskevassa tutkimuksessa, joten käytän tässä kyseisessä tutkimuksessa esiintynyttä nimitystä individualistinen kehys (Virkki ym. 2011, ks. tämän työn luku 2.5). Individualistisessa kehyksessä yksilön rooli korostuu ja uhriksi joutuminen tai uhriksi joutumisen välttäminen on yksilön oma valinta.

R1105: Ei. Ja sit se, että mistä riittää ne voimat uudestaan ja uudestaan sanoo sille, sanoo. Se on ku itellä. Jos toista ei vois vähempää kiinnostaa, niin kyllä se on vaikee itekin koko ajan puhua, puhua, puhua siitä samasta asiasta ja saada se muuttaa se mielensä.
R1101: Ja sekin, että löytää itestään riittävästi myötätuntoa sitä uhria kohtaan, koska ihan pakko sanoa, että välillä tulee semmonen olo, että välillä ite kerjää sitä tilannetta, vaikka niin kamalaa kun se onkin. Mut se, että jatkuvasti uudestaan ja uudestaan samat ihmiset tulee. Tulee semmonen, että eikö se ois jo helpompaa lähtee sieltä. Mut ei se tietenkään oo niin yksselitteistä. Mut tavallaan se on vaikeeta aina...

R1105: Niin löytää iteltä se motivaatio ja myötätunto. Ku sata kertaa sanottu ja ei kiinnosta.

Sen lisäksi, että väkivalta on kauan mielletty yksityisen piiriin kuuluvaksi, sitä on myös yritetty liittää yksilöiden ominaisuuksiin tai olosuhteisiin liittyvillä tekijöillä. Väkivaltaa on Husson (2003, 68) mukaan selitetty “sekä väkivallan kohteena olleiden naisten masokistisuudella, nalkutuksella, provosoinnilla ja uskottomuudella, että väkivaltaisesti käyttäytyvien miesten mustasukkaisuudella, kontrollin menetyksellä, stressillä ja alkoholin käytöllä”. Yllä olevassa aineistokatkelmassa haastateltava R1101 viittaa uhrin oletettuun masokistisuuteen sanoessaan *välillä tulee semmonen olo, että välillä ite kerjää sitä tilannetta*. Leinonen (2019, 23) toteaa poliisien positioivan uhrin näin ”väkivallan sallivaksi

toimijaksi”. Samansuuntaisia näkemyksiä tuotiin esiin myös Laapion (2005, 56) tutkimuksessa, jossa eräs poliisi kuvaili osaa parisuhdeväkivallan uhreista sanoen *aina on ihmisiä, jotka haluaa ottaa turpiinsa jatkuvasti*. Uhreja pidetään aineiston tämänkaltaisissa kommentteissa siis joko välinpitämättöminä tai väkivallan kohteeksi tietoisesti hakeutuvina.

Poliisien turhautumista oli havaittavissa etenkin heidän kertoessaan tapauksista, joissa väkivalta ja poliisipartion paikalla käyminen on ollut toistuvaa. Turhautuminen ilmaistiin esimerkiksi kertomalla motivaation ja myötätunnon vähenemisestä. Vastuu väkivallasta irti pääsemiseen asetettiin selkeästi uhrille. Haastatteluissa ei esiintynyt juurikaan ihmettelyä sen suhteen, miksi tekijä on väkivaltainen puolisoaan kohtaan tai miksei hän lakkaa lyömästä tätä. Alla olevassa aineistokatkelmissa haastateltavat kuitenkin pohtivat sitä, miten myös tekijän käyttäytymiseen voisi vaikuttaa.

R1102: Niin ja sekin, että tässäkin on paljon keskusteltu siitä asianomistajan kohtaamisesta, mutta oishan sekin tota kohdata se epäily. Että pystyis saamaan hänen kalloon taottu se, että meinasikko jotenki kauheesti päksiä sitä muijaa. [...] ¹

R1101: Joskus oon myös sanonu epäilylle, että mietipä sitä, että lähdet sinä siitä. Koska monesti se on sitä, että siellä taustalla akka nalkuttaa ja se on kännissä sitä ja tätä ja tota ja muuta. Niin sitten toisaalta, että mikset sinä lähde sit, jos se tilanne aina menee siihen, et sun hermo menee. Ja sit ollaan kiinni. Et myös yrittää siihen vaikuttaa sillä samalla tavalla. Että kyllähän hänkin voi apua sit saada siihen. Että vaikka sitten sattuisikin olemaan se, joka on lyönyt. Niin se, että.

Laapion (2005, 59) tutkimuksessa todettiin, että (mies)poliiseille tavanomaista on kehottaa uhria lähtemään väkivaltaisesta suhteesta sen sijaan, että he kysyisivät tekijältä, miksi tämä pahoinpitelee puolisoaan. EPRAS-hankkeessa tehdyssä kyselyssä 61 % vastanneista poliiseista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väitteen *minun on vaikea ymmärtää, miksi uhri jää väkivaltaiseen parisuhteeseen* kanssa (Niklander ym. 2019b, 66). Ronkaisen (2017, 30) mukaan parisuhteessaan väkivaltainen mies on heikko toimija, jonka ei odoteta muuttavan käyttäytymistään tai hakemaan apua, toisin kuin väkivallan uhrina olevan naisen, joka velvoitetaan huolehtimaan sekä omasta että lastensa hyvinvoinnista. Aktiivisen subjektiuden vaatimus voi kannustaa naisia toimimaan, mutta toisaalta se voi myös aiheuttaa häpeää omasta kykenemättömyydestä (Husso 2003, 54; Notko 2011, 159–167).

Naisuhreilta odotetaan rationaalisuutta sekä aktiivisuutta: vaikeudet väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisessa eivät useinkaan herätä ymmärrystä niissä, jotka eivät

¹ Merkintä [...] tarkoittaa tässä ja jatkossa sitä, että katkelmasta on poistettu tekstiä.

parisuhdeväkivaltaa ole itse kokeneet (Husso 2003, 165). Parisuhdeväkivallan kohteeksi joutuneet naiset säätelevät omaa toimintaansa monin erilaisin keinoin, kuten vastustamalla, pakenemalla tai rauhaa ylläpitävin toimin. Se, mikä saattaa näyttää ulkopuolisille passiivisuudelta, voi olla oman ja lasten turvallisuudesta ja jaksamisesta huolehtimiseen tähtäävää tietoa ja suunniteltua käyttäytymistä. (Krug ym. 2002, 17.) Väkivallasta uhrille aiheutunutta masennusta, alistuneisuutta tai muuta oiretta saatetaan myös pitää väkivallan syynä, seurauksen sijaan (Virkki ym. 2011, 281).

R13O2: [...] ajatuksena aina välillä, että just miettii, että miks ne on sitten siinä. Että miksei siitä vaan lähde. Jos itelle kävis näin, niin tekis näin ja lähtis pois ja näin. Mutta eihän se aina niin helppo oo tietenkään. Että aina välillä miettii, että miksi sää oot asunut ton kanssa kaks vuotta? Että onko se näin kauan jatkunut ja et oo aiemmin sitten tullut tekee rikosilmoitusta. No joka lauantai-ilta saunan jälkeen sain selkääni. Se on normi. Sitten aina välillä, että turtuuko ne siihen vai mikä niille tulee siinä sitten? Että kasvaa siihen sitten. Että ei tajua, että joku ulkopuoliset yleensä tulee sanomaan. Että sitä miettii, että miks ne on siinä. Ei se ehkä tunteita just herätä, mutta ajatuksena, että ei. Ei tommosta tarvi kattoo.

Väkivallan normalisoituminen ja kierteenomaisuus, jossa väkivaltaisten episodien välillä on myös parempia aikoja sekä parisuhteiden vertailukohtien puuttuminen voivat myös aiheuttavaa myös uhrin turtumista väkivaltaan, usein perusteetonta uskoa siihen, että väkivalta todella tulisi loppumaan, tai vaikeuksia tunnistaa tilanteen todellinen vakavuus. Myös näillä tekijöillä on osansa siinä, miksi suhteesta irrottautuminen voi olla hyvinkin vaikeaa. Turtumisen ja suhteesta irtautumisen haastavuuden tunnistaa myös haastateltava R13O2 edellisessä aineistokatkelmassa: *Mutta eihän se aina niin helppo oo tietenkään. – ja – Sitten aina välillä, että turtuuko ne siihen vai mikä niille tulee siinä sitten? Että kasvaa siihen sitten.*

Erotilanteessa naisen riski joutua (entisen) puolisonsa väkivallan tai jopa surman kohteeksi kasvaa, mikä lisää uhrien turvatonta asemaa ja monimutkaistaa eroprosessia (ks. esim. Niemi-Kiesiläinen 2004, 43). Väkivalta ei aina lopu edes eroon. Poliisien kommentit taas nojaavat poliisin työn arkeen ja siitä kumpuaviin turhautumisen tunteisiin: yksinkertaisin ratkaisu heidän työnsä kannalta olisi se, että pahoinpidelty henkilö lähtisi suhteesta välittömästi ja että väkivalta päättyisi siihen.

4.1.2 Epäilyn kehys

Poliisikulttuurille tyypillinen epäily oli haastatteluaineistossa voimakkaasti läsnä. Epäilyä ilmoitusten vakavasti otettavuudesta oli havaittavissa etenkin tapauksissa, joissa osalliset olivat humalassa tai muuten päihtyneitä, ja joissa oli tai oli oletettu olevan molemminpuolista väkivaltaa. Toistuva alkoholinkäyttö ja sitä seuraava väkivalta ja poliisin väliintulo olivat haastatteluissa tavanomainen tapahtumakuvaus, ja runsaan alkoholinkäytön ja väkivallan välinen yhteys korostui. Haastatteluaineiston perusteella poliisit kokivat ongelmallisiksi myös eroavat parit, joiden ilmoitusten taustalla arveltiin olevan esimerkiksi kostonhalua tai materiaalin hankintaa huoltajuskiistaa varten. Poliisien kuvailujen mukaan heidän on vaikea löytää *oikeat tapaukset* tai *oikeat uhrin* muiden joukosta. Alla oleva poliisi (R14O1) käyttää sanaa *kyyninen* kuvaamaan omaa suhtautumistaan oletetuin kostomotiivein tehtyihin rikosilmoituksiin, joita hän kertoo kohtaavansa tutkinnassa usein.

R14O1: Ja sitten varsinkin tutkinnassa nää. Varsinkin jos on kyse jostain avioerosta tai jostain ja siinä semmonen puolin ja toisin, niin sitten tulee semmonen, että jaa tämmönen taas sitten. Että puolin ja toisin tehdään ilmoituksia, että mitä oikeestaan siinä on tapahtunut. Että se on semmonen oravanpyörä joka pyörii ja se on aika turhauttavaa siinä mielessä. Et tulee vähän semmonen kyyninen, että jaha, taas semmonen, että mitä tässä on se oikee tapahtuma, että paljon turhia ilmoituksia tehdään vaan sen kostoks. Ja sitten kun on vielä näitä oikeita tapauksia, niin se on vähän vaikea erottaa niitä, että onko tää nyt taas semmonen.

R14O4: Ja joskus tuntuu, että ne on kaikista hiljaisimpia ne oikeet, että ne on ollut pitkään hiljaa ja kärsiny. Että ei se tuu sieltä ennen kun se murtuu, että sitä on jatkunut 10 vuotta. Sit taas joku on tosi äänekkäitä, ei siellä välttämättä sitten ookaan isoo väkivaltaa samalla tavalla. Että millä sä löydät ne oikeet uhrin sieltä seasta?

Se, että ajattelee väkivaltaa käyttävien tai sen kohteena olevien ihmisten olevan esimerkiksi alkoholisteja tai mielenterveysongelmaisista on tapa erottaa ja etäännyttää itsensä väkivallasta, ja tehdä väkivallasta jollakin tapaa "poikkeavien" ihmisten ongelma (Husso 2003, 45, 53). Tämä ei kuitenkaan vastaa todellisuutta siinä mielessä, että parisuhde- ja perheväkivaltaa esiintyy kaikenlaisissa perheissä. WHO:n mukaan väkivaltaa esiintyy kaikissa sosioekonomisissa luokissa, mutta painottuen vähävaraisimpiin – köyhyys voi kiristää parisuhteen osapuolten välejä, aiheuttaa stressiä ja tehdä väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen vaikeaksi taloudellisen pärjäämisen kannalta (Krug 2002, 121). Heiskanen ja Piispan (1998, 83) naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kartoittaneessa suomalaistutkimuksessa eniten kokemuksia väkivallasta oli sen sijaan nuorehkoilla, koulutetuilla, hyvin toimeentulevilla kaupunkilaisnaisilla. EU:n laajuisessa tutkimuksessa runsaan

alkoholinkäytön ja parisuhdeväkivallan välillä löydettiin mahdollinen yhteys (FRA 2014, 10). Toisaalta väkivaltaa esiintyy myös esimerkiksi maahanmuuttajaperheissä sekä uskonnollisissa yhteisöissä, joissa taustalla on harvemmin päihteiden väärinkäyttöä.

Muutamassa kommentissa tehtiin ero poliisille tuttujen tai päihdeongelmaisten pariskuntien ja *tavallisten* (R11O2) tai *parempien* (R11O3) perheiden välille. Niin sanottuja tavallisia perheitä voi olla helpompi pitää samaistuttavina ja niissä tapahtuvaa väkivaltaa poikkeuksellisempina. Haastateltava R11O2 tosin huomauttaa kommenttinsa lopussa, että *toisaalta ei ehkä pitäis* suhtautua eri tavalla erilaisiin pariskuntiin.

R11O2: Ehkä siinä on se, itellä ainakin tulee se, että onko ns. tavallinen perhe, tavallinen pariskunta ketkä käy töissä ja näin ja ei oo ihan älyttömästi poliisin kanssa tekemisissä. Niin se, että ehkä siihen suhtautuukin erillä tavalla, kun on tämmösiä päihdeongelmaisista ja lähtökohtaisesti kaikki päin persettä siinä elämässä. Niin se, että se vähän ehkä kuuluu siihen komboon, että siinä sitten välillä vähän ei se parisuhdekaan luista ja ne ongelmat ratkotaan nyrkeillä. Sekin jo ehkä vähän semmonen, että suhtautuu erillä lailla. Vaikka toisaalta ei ehkä pitäis, mutta kyllä se jollain lailla.

R11O3: Niin ja niissä paremmissa perheissä se väkivalta on ollut ehkä piilossa huomattavasti pidempään. Että siellä sitten ehkä yrittää tietyllä tavalla puuttua ja auttaa sitte.

Ylemmän kommentoijan (R11O2) mukaan väkivallan vakavasti otettavuutta ja osallisten uskottavuutta lisää työssäkäynti ja se, ettei kyseessä oleva pariskunta tai perhe ole ollut tekemisissä poliisin kanssa toistuvasti. Kontrastia tällaisille parisuhteille luodaan *päihdeongelmaisten* sekä henkilöiden, joilla on *lähtökohtaisesti kaikki päin persettä siinä elämässä* kautta. Kenties poliisit kokevat, että *parempien* pariskuntien kohdalla mahdollisuus vaikuttaa väkivallan loppumiseen on parempi, kuin niiden, joissa erilaiset risteävät ongelmat ovat jatkuneet jo vuosia. Tähän viittaisi myös kommentti *ei oo enää itellä mitään siinä tilanteessa annettavaa* (R15O2) haastateltavan puhuessa pariskunnista, joiden luona poliisi joutuu käymään toistuvasti. Päihdeongelmaisissa suhteissa saatetaan myös nähdä, että väkivalta *vähän ehkä kuuluu siihen komboon* (R11O2), joka herättää kysymyksen siitä, voiko tässä katsantokannassa päihtynyt uhri olla yksiselitteisesti uhri vai onko hän aina osasyllinen tapahtumien kulkuun. Lundbergin (2001, 54) haastattelema poliisi teki selvän eron naisiin kohdistuvan väkivallan ja päihtyneiden pariskuntien välisen väkivallan välille. Stewartin ja Maddrenin (1997) tutkimuksessa poliisit eivät pitäneet tekijän tai uhrin humalassa oloa oikeutuksena väkivallalle, mutta arvioivat päihtyneen uhrin todennäköisemmin provosoineen tekijää tai jääneen paikalle siitä huolimatta, että väkivallan

uhka oli läsnä. Toisaalta Laapion (2009, 160) haastattelema poliisi toi esille näkemyksen, jonka mukaan väkivallan tekijästä riippuvainen uhri saattaa päätyä juomaan hänen kanssaan: näin ollen uhrin alkoholinkäyttöä selitetään väkivallalla eikä päin vastoin.

4.1.3 Professionaalinen kehys

Haastatteluissa poliisit rajasivat oman tehtävänsä tarkasti rikoksen tutkimiseen. Määrittely tehtiin osin ulossulkemisen kautta, toisin sanoen sen kautta, mitkä tehtävät poliiseille eivät kuulu. Kehystämisen tapaa, jossa haastatellut poliisit rajaavat omaa työkuvaansa tai työtehtäviään parisuhdeväkivaltaan liittyen kutsun nimellä professionaalinen kehys. Yksinkertaisimmillaan tapaus on *perus puolin ja toisin turpaan juttu*, jossa ei ole muuta kuin *kaks kuulustelua ja kannet* (R13O1). Poliisit kertoivat, että parisuhdeväkivalta kirjataan järjestelmiin rikosnimikkeen tai tekotavan mukaan, esimerkiksi lievänä, perusmuotoisena tai törkeänä pahoinpitelynä. Ensisijaisesti poliisin tehtävänä on tutkia, täytyvätkö jonkin rikoksen tunnusmerkit. Väkivallan osapuolten välinen suhde ilmenee rikosilmoituksen lisätiedoista, sillä parisuhdeväkivallalle ei ole omaa rikosnimikettään.

H2: Mitä, jos omaa työtänne aattelette, niin mikä siinä on kaikista haasteellisinta tai vaikeinta?

R12O3: No löytää se totuus sieltä väitteiden takaa mitä väitetään. Monesti se on se lähtökohta meillä, että pitäis saada selville mitä on oikeesti tapahtunut.

R12O2: Niin ja sehän se poliisin tehtävä on. Mutta tässä on niin paljon kokemusta tämän pöydän äärellä, että ehkä meillä on jo selkeetä se, että ei lähdetä sillä asenteella, että tää puhuu totta. Vaan meillä on aika selvä käsitys siitä, että heti ensimmäisenä ei uskota yhden selitystä, vaan kuullaan kaikki selitykset ennen kun muodostetaan jonkinlaista kuvaa. Ja eihän se esim. meidän tehtävä oo päättääkään, että mitä on tapahtunut, vaan...

R12O4: Mikä on totuus.

R12O2: Niin. Vaan meidän tehtävä on tutkia objektiivisesti. Mutta ehkä se voi olla jollekin nuoremmalle vaikeeta se, että lähtee liikaa mukaan jonkun kertomukseen ja sitten se vie mukanaan ja vaikee ehkä nähdä se mitä muutakin siihen asiaan voi liittyä ja ehkä ei meillä enää niinkään.

Yllä oleva keskustelu siitä, mikä poliisin tehtävä on, linkittyy edellä käsiteltyyn epäilyn kehukseen. Poliisien kommentteista on havaittavissa, että kaikkiin rikosten osapuolien kertomuksiin suhtaudutaan lähtökohtaisesti epäillen, ja että tällaiseen lähtökohtaan ei sovi empatian näyttäminen. Esitutkinnasta tekee uhrin kannalta erikoisen se, että lain mukaan asianomistajan on puhuttava totta, kun taas epäilyllä ei tällaista velvoitetta ole (Esitutkintalaki 805/2011, luku 7 § 6). Parisuhdeväkivallan tutkimisen kannalta haastavaa

on myös se, että väkivallan tapahtuessa yksityisissä tiloissa kuten kotona, sillä ei usein ole todistajia. Itse osalliset saattavat kertoa hyvin erilaiset kuvaukset tapahtumista. (Piispa 2011, 15.)

Professionaalinen kehys oli läsnä myös erikoissairaanhoidon koskeneessa tutkimuksessa nimellä medikaalinen kehys. Medikaalisen kehyksen puitteissa terveydenhuollon ammattilaiset keskittyivät potilaidensa fyysisiin oireisiin, diagnosointiin ja hoitoon. He myös rajasivat väkivaltaan puuttumisen omien työtehtäviensä ulkopuolelle. (Virkki ym. 2011, 283.) Lähestymistapaa voi verrata poliisin esitutkintaan. Molemmissa konteksteissa akuutti ongelma pyritään ratkaisemaan keräämällä konkreettista aineistoa kuten tietoja syntyneistä vammoista, mutta taustalla olevaa parisuhdeväkivaltaa ei välttämättä käsitellä sen syvällisemmin, tai jopa ollenkaan. Niin Istanbulin sopimus kuin poliisien ennaltaestävä strategiakin (ENSKA) kiinnittävät huomion kuitenkin myös rikosten ennalta estämiseen, mikä voisi liittyä esimerkiksi toimiin parisuhdeväkivallan kierteen katkaisemiseksi.

R1103: Ja sitten monesti ihmisillä on se virhekäsitys, että kun tekee poliisille ilmoituksen, et poliisi hoitaa kaiken. Niin se ihminen ei ite tiiä, että hänen on oltava aktiivinen ja hoidettava ite sitä asiaa. Että ei se poliisin tehtävä oo järjestää toisen elämää kuntoon.

R1104: Mut se on karua tavallaan, tai voi kuulostaa hirveeltä, mut me hoidetaan vaan se rikos. Et tavallaan, että sitä on kasvanut siihen, että hirveetä sanoa, mutta ei, se ei oo meidän tehtävä hoitaa sitä kaikkee muuta hommaa, kun sitä hommaa on kauheesti. Tavallaan sää ohjaat just sen sinne [palveluun] ja se vastuu on siellä. Eikä se jää pyörii omaan päähän. Jää joskus tietenkin tietyissä tapauksissa, mutta kun sitä aattelee, että kun ne kaikki muut viranomaiset on niin paljon tärkeämmässä roolissa kuitenkin tässä asiassa kun itse poliisi. Näin määh jotenki ajattelen.

Virkin ja kollegoiden (2011, 283) mukaan omien työtehtävien rajaaminen edistää työntekijän pyrkimystä muodostaa omista tehtävistään “selkeää ja hallittavissa olevaa kokonaisuutta”. Parisuhdeväkivallan uhrien tukeminen rajattiin aineistossa selkeästi poliisin tehtävän ulkopuolelle, mutta muihin palveluihin kuten Rikosuhripäivystykseen tai turvakotiin ohjaaminen nähtiin mahdollisuuksien puitteissa suotavana. “Hallittu palveluun ohjaus” mainitaan myös Poliisin ennalta estävän työn strategiassa niin lähisuhdeväkivallan uhrien kuin tekijöidenkin osalta (Sisäministeriö 2019, 18). Strategian jalkauttamisen myötä nämä saattavat vahvistua edelleen myös poliisin käytännön työssä. Tämä edellyttää sitä, että poliisiorganisaatiossa palveluihin ohjaus nähdään oleellisena osana väkivaltatyötä.

4.1.4 Sosiaalisen avun kehys

Sosiaalisen avun kehystämässä väkivalta ongelmana mielletään kokonaisuudessaan sosiaalityön tai sosiaalipalveluiden vastuualueen alle. Väkivalta ilmiönä ja ongelmana ikään kuin erotetaan tapahtuneista teoista, lyönneistä ja potkuista, joihin poliisin suorittama tutkinta kohdistuu. Poliisit operoivat rikosten tunnusmerkistöjen kanssa, eivätkä lähtökohtaisesti puutu ihmisten välisiin suhteisiin tai niiden dynamiikkoihin. Kommentoissa poliisit tekevät eron poliisien ja sosiaalityöntekijöiden tai tukihenkilöiden välille.

H1: Mites muuten jos ajattelee, että kun aika rankkoja asioita kohtaa tällä saralla, niin minkälaisia tunteita, reaktioita lähisuhdeväkivallan tai seksuaalisen väkivallan kohtaaminen herättää?

R12O2: [...] Ja koen olevani aika empaattinen ihminen ja meen aika pitkälle sillä empaattisuudella näihin mukaan näihin tilanteisiin ja sen takia koen, että tarvin sitä työnohjausta enemmän. Koska vähän semmonen vitsikin tässä, että oon semmonen sossutäti, et meen aika pitkälle semmoseen hehuun, eli henkiseen huoltoon niille asiakkaille. Niin ehkä se sitten, ehkä koen sen niin, että tarvisin ite tukee enemmän siinä, että osais vähän pitää itensäkin siinä kunnossa. Mutta tää on ihan mun mielipide, sanokaa ite omat.

R12O1: Ei olla tukihenkilöitä, jotka itkee enemmän kun se uhri ite. Kun niihinkin on törmätty tässä usein.

R12O4: Koska ikävä kyllä niitäkin on niitä, että väitetään tapahtuneen jotain ja oikeesti mitään ei oo tapahtunut.

Henkistä huoltoa tarjoava poliisi määritteli haastattelussa itsensä vitsaillen sossutädiksi, kahteenkin otteeseen. Kuitenkin sama poliisi korosti myös, ettei näytä empatiaa rikosta tutkiessa, sanoen että *siinä tilanteessa olen poliisi* (R12O2). “Sossutätiys” on selkeästi jotain erilaista kuin “poliisius”. Poliisin rooli nähtiin neutraalina, asiallisena, ammattimaisena ja myös epäilevänä. Lähtökohtana on epäillä, onko rikosta tapahtunut ja puhuvatko osalliset totta. Epäilevä suhtautuminen voi olla ristiriidassa toissijaisen uhriutumisen ehkäisemisen kanssa, mikäli uhrista vaikuttaa siltä, että häntä ei uskota. Haastateltava R12O4 perustelee emotionaalisen etäisyyden säilyttämistä sillä, että osa ilmoituksista paljastuu perättömiksi. Kenties tällä suojellaan omaa itseä turhalta tunnetyöltä. Terveystieteiden tutkimuksissa on myös havaittu, että perheväkivaltaan puuttumista pidetään “Pandoran lippaan avaamisena”, jonka nähdään aloittavan niin suuren prosessin, että aihe jätetään mieluummin kokonaan käsittelemättä (Sugg & Inui 1992, viitattu Lavis ym. 2005).

Sosiaalisen avun kehysten ja myöhemmässä osiossa esiteltävän, puuttumista puoltavan empatian kehysten välillä voidaan nähdä yhteys. Molempien kehysten puitteissa on ilmeistä

se, että uhrin hyvinvointi tarvitsee usein tukemista. Kehysten välinen selkein ero on siinä, kenen vastuulla empatia on: sosiaalisen avun kehys asettaa vastuun sosiaalialan toimijoille, tukihenkilöille ja vastaaville, ja tekee rajanvedon heidän ja poliisien välille. Empatian kehysten näkökulmasta myös poliisien tulisi pohtia käyttäytymistään. Varsinainen terapeutin työ ei ole poliisien tehtävä, mutta rikoksen uhrin henkisen hyvinvoinnin huomioimisen voi perustella kuuluvan jokaiselle viranomaisammattissa toimivalle työtehtävien suorittamisen yhteydessä.

4.1.5 Käytännöllinen kehys

Käytännöllisessä kehyksessä parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perustellaan käytännön rajoitteilla ja esteillä. Näitä ovat esimerkiksi resurssipula, eli puute ajasta, rahasta ja työvoimasta, sekä se, että hyvinkään tutkitut jutut eivät välttämättä johda mihinkään – syyttäjä tekee syyttämättä jättämispäätöksen, tekijä saa poliisin näkemyksen mukaan todella pienet sanktiot, tai uhri ja tekijä jatkavat yhteiselämää ja väkivalta jatkuu. Osalle haastatelluista poliiseista oli myös jossain määrin epäselvää, minne väkivallan uhrin voi ohjata eteenpäin ja minkälaisia palveluita eri toimijat järjestävät: näin ollen tiedon puute voi muodostua käytännön ongelmaksi.

R13O1: Mutta kun sama pariskunta vuodesta toiseen. Ja tavallaan, että se sama kierre jatkuu. Se ei katke. Meillä jos jollain tuntuu, ettei kenelläkään tässä valtakunnassa oo, että. Että se on lain mukaan laitonta, mutta käytännössä ei oo työkaluja puuttua ja sitten me vaan pyöritetään paperia siinä taustalla.

R13O2: Sitten joku sakko tulee jollekin. Melkeen ylinopeudesta saa suuremman sakon, kun siitä että sä lyöt nyrkillä nokkaan toista. [...]

Käytännöllinen kehys on passiivinen kehystämisen tapa, sillä poliisi ei voi työssään juurikaan itse vaikuttaa esimerkiksi käytettävissä olevien resurssien määrään tai syyttäjän päätöksiin. Lundbergin (2001) tutkimuksessa ruotsalaispoliisit toivat esille hyvin samankaltaisia asioita liittyen vaikeuksiin väkivaltaan puuttumisessa. Aikapaine voi vaikuttaa siihen, että poliisin velvollisuuksia tulkitaan suppeimman mukaan: *kaks kuulustelua ja kannet* (R13O1) -tyyppisesti. Käytännöllinen kehys voi myös liittyä sosiaaliseen kehukseen siltä osin, että niukkojen resurssien alla toimiessa kaikki minkä voidaan nähdä kuuluvan muille toimijoille karsitaan pois omista tehtävistä. Toistuvaan väkivaltaan puuttuminen voi tuntua turhalta myös käytännöllisen kehysten kautta: jos

pariskunta ei ole eronnut aiempienkaan väliintulojen seurauksena, voi puuttuminen vaikuttaa tehottomalta, jopa resurssien hukkaamiselta.

H2: Mitäs jos aattelette omaa työtänne lähisuhdeväkivaltaan liittyen. Niin mikä siinä on vaikeinta, tai mitä aattelette, että mikä on haasteellisin homma?

[...]

R1103: Se on se rikos tai väkivaltakierteen katkaiseminen, niin se, et vaikka poliisille tulee ilmoitus, niin samoja asiakkaita täällä on moneen kertaan ja silti se ei katkea. Että poliisilla ei käytännössä oo työkaluja katkaista sitä, et jos se ei ite halua se ihminen lähteä siitä suhteesta pois, niin ei sitä tuu kukaan ulkopuolinen siitä saamaan. Et se on sama kun alkoholistin kanssa tavallaan, että ei sitä kukaan muu tee, jos et sä ite tee.

4.2 Kehysanalyysi: Parisuhdeväkivaltaan puuttumista perustelevat kehykset

Seuraavissa luvuissa haastatteluaineiston poliisien parisuhdeväkivaltaan puuttumista perustelevista kehyksistä on analysoitu empatian kehys ja vastuun kehys.

4.2.1 Empatian kehys

Haastatteluaineistossa oli mukana kommentteja, joissa tunnistettiin esimerkiksi uhrin mahdolliset itsesyytökset ja niiden vaikutus ilmoitushalukkuuteen. Nämä loivat kontrastia individualistisen kehyksen mukaisille näkemyksille. Käytän tästä kehystämisen tavasta nimitystä empatian kehys, sillä termiä empatia käyttävät poliisit itsekin alla olevassa aineistokatkelmassa.

R1602: Semmonen mikä mulla tuli mieleen tossa, niin kun se lähisuhdeväkivaltaa kokenut tulee tohon, niin se on sille tosiaan se ainutkertainen sillä tavalla, että se uskallus ja se tuleminen. Monestihan pitää, että vain mulle on tapahtunut tämmöstä. Niin on ollu puhetta, että et ole ainokainen. Että on myös muuta vastaavaa, eikä tarvi itseensä syyllistää esim. sillä, että hienoa kun tuut tekemään sen ilmoituksen. Että tästä tää asia lähtee rullaamaan eteenpäin. Että luoda sitä positiivista ajatusta.

R1601: Empatiaa.

R1602: Empatiaa.

Haastateltu poliisi (R1602) kertoo huomanneensa työssään, että yhteydenotto poliisiin vaatii lähisuhdeväkivaltaa kokeneelta uskallusta. Esimerkissään hän puhuu rikosilmoituksen

tekijälle kannustavasti: *että hienoa kun tuut tekemään sen ilmoituksen* ja empaattisesti: *et ole ainokainen*, luoden Leinosen (2019, 37) mukaan yhteistä toimijuutta uhrille ja poliisille. Uhrien rohkaiseminen rikosilmoituksen tekoon voi vähentää piiloon jäävien tapausten määrää perheväkivaltaan liittyen. Tutkimusten mukaan usein vasta pitkään jatkunut ja raaistunut väkivalta tulee poliisin tietoon (Kaitue ym. 2007, 28), mikä lisää uhriin kohdistuvaa vaaraa ja voi vaikeuttaa väkivallan kierteen katkaisua.

R12O2: Niin semmoinen asenne, tai mitä oon ite koulutuksissa oppinut, niin on se, että yks tämmönen parisuhdeväkivallan kokija sanoi sitä, että se asenne tavallaan. Että poliisi sanoo, että no lähde siitä suhteesta. Ja sitä jankutetaan ja syyllistetään sitä osapuolta, että hän on nyt niin kamala kun hän ei tästä lähde. Että poliisi ei yhtään nää sen taakse, että siellä voi olla jotain syitä miksi hän ei vaan voi tästä lähteä. Että se oli tuntunut tästä kyseisestä henkilöstä todella pahalta. Kun poliisi oli vaan sanonut, että mikset sä tästä lähde, tää on sun oma vikas -tyyllillä. Niin tota jotenkin sen asenteen muuttaminen, että ehkä poliisiin ei tarvi kaikkee ja vähän osata ajatella laajemmin.

Yllä olevan katkelman poliisi (R12O2) oli osallistunut koulutukseen, jossa paikalla oli ollut kokemusasiantuntija. Kokemusasiantuntijan kertomuksen perusteella haastateltava pohti uhrin näkökulmaa ja poliisin asennetta parisuhdeväkivallan uhreja kohtaan. Kokemusasiantuntijan kertomuksesta oli käynyt ilmi, että poliisin taholta tuleva “jankuttaminen” tai “syyllistäminen” väkivaltaiseen suhteeseen jäämisestä herättää uhrissa negatiivisia tunteita. Tämän pohjalta haastateltava pohti sitä, tulisiko poliisien tarkastella asennettaan parisuhdeväkivaltatapauksiin liittyen. Suhtautuminen on hyvin erilainen individualistiseen kehykseen nähden ja sen taustalla on haastateltavan omien sanojen mukaan koulutuksessa kuultu parisuhdeväkivallan kokijan kertomus. Tämä viittaisi siihen, että väkivaltaan liittyvällä koulutuksella ja uhrien kokemusten kuulemisella on suora vaikutus empaattisen kehystämisen tavan vahvistumiseen.

Osa poliiseista kertoi haastatteluissa riittämättömyydestä liittyen siihen, että auttamismahdollisuudet ovat rajalliset. Mahdollisiin riittämättömyyden tunteisiin vaikuttaa auttavan se, että poliisi pystyy neuvomaan asiakkaan eteenpäin muille auttaville tahoille. Kahteen haastatteluun (R11, R14) osallistuneet poliisit toivoivat, että saisivat joskus palautetta, tai viestiä sen suhteen, miten asia on esimerkiksi edennyt esitutinnan jälkeen. Tämä voisi myös auttaa poliiseja merkityksellistämään omaa työtään – ainakin tapauksissa, joissa asia on edennyt heidän oikeuskäsitystään vastaavalla tavalla. Toisaalta toisissa

haastatteluissa (R15) ilmaistiin toisaalta, että tutkinnan päätyttyä asia ei kuulu enää poliisille, eikä sitä tule mietittyä.

R14O1: Mutta harvoja kertoja, kun on ollut tämmöinen tapaus ja mä oon kysynyt, tai mä oon ottanut yhteyttä rikosuhripäivystykseen ja he ovat soittaneet sitten, tai antanut puhelimen heille. Niin ehkä siinä on harvoja kertoja, että ihminen on huomannut, että nyt mä saan jonkinlaisen tuen ja joku polku eteenpäin kuinka pitää toimia ja näin. Että siinä ainakin se hetkellinen ilo siitä, että se on palkitsevaa, sanotaan näin. Että ehkä henkilö lähtee täältä pois, niin ehkä sitä kautta sitten vois löytää sen oikean polun ja sen oikean tukiverkoston siinä sitten.

R14O4: Joo näin mäkin sanoisin. Se positiivinen on ainakin se tunne, että johonkin sen voi, että sitä ei vaan jätä, että meepä kotias. Että löytyy sentään paikkoja mihin voidaan ohjata.

4.2.2 Vastuullisuuden kehys

Leinonen (2019, 34) oli samaan EPRAS-aineistoon perustuvassa pro gradu -työssään nimennyt yhden positioista vastuullisen ammattilaisen positioiksi. Vastuullisen ammattilaisen positiossa ammattilaiset kokivat heillä itsellään olevan aktiivinen rooli väkivallan lopettamisessa (mt.). Tässä työssä käytän Leinosen vastuullisen ammattilaisen positioista johdettua nimitystä vastuullisuuden kehys. Vastuullisuuden kehys muistuttaa professionaalista kehystä, mutta tässä poliisin vastuun ottamisella tai vastuun laajentamisella perustellaan parisuhdeväkivaltaan puuttumista.

H2: Näistä väkivallan muodoista henkinen väkivalta, niin miten se, onko se, kuinka se tulee esille?

R11O2: Kyllä se varmaan niissä asianomaisen puhutuksissa yleensä, jos sen saa. Jos nyt aatellaan tämmöistä pariskuntien välistä mitä varmaan yleisesti ottaen on. Niin ehkä oma kokemus ainakin on se, että jos siihen haluaa vähän panostaa, käyttää siihen vähän enempi aikaa, siihen sen asianomaisen kans keskustelemiseen, ettei pelkästään se fyysinen väkivalta mikä siinä on. Niin monesti se ehkä tulee sitä kautta, että ehkä oma kokemus on se, että harvemmin ehkä tulee epäillyn puheissa nää tämmöset jutut.

Yllä olevassa aineistoesimerkissä poliisi toteaa, että jos asianomistaja kuullessa käyttää hieman enemmän aikaa tai vaivannäköä, on mahdollista saada tarkempaa tietoa esimerkiksi tämän kokemasta väkivallasta. Toinen saman haastattelun poliisi toivoi myös kootumpaa tietoa siitä, mitä auttavia tahoja parisuhdeväkivallan uhreille on, sillä *se ois se oma tavoite, että sais autettua sitä ihmistä siitä tilanteesta poies [...] että hän sais apua jostain* (R11O1). Väkivallan selvittäminen ja uhrin auttaminen nähdään asioina, jotka ovat poliisille mahdollisia, mutta jotka vaativat sen, että poliisi päättää ryhtyä niitä hoitamaan. Alla olevan

aineistokatkelman poliisin (R12O2) mukaan liikutaan kuitenkin alueella, joka ehkä ylittää poliisin työnkuvan.

R12O2: [...] Vaan se hetki, kun ollaan sen jutun päällä, niin tulee semmonen tilanne, että nyt tää kaipaa sitä panostusta ja nyt näille on annettava itsestä irti. Että ei vaan hoida sitä. Että niitä asioita on kerrottava tosi selkeesti ja vähän autettava vähän enemmän kun ehkä siihen poliisin työnkuvaan kuuluu ja ohjattava sinne oikeisiin avun piireihin vähän myöhemmin. Mutta siinä hetkessä, niin antaa vähän enemmän. [...]

Seuraaviin taulukkoihin 1 ja 2 on koottu yhteenvedoksi tässä luvussa esitellyt haastateltujen poliisien perheväkivaltaan puuttumattomuutta ja puuttumista perustelevat kehykset, kehysten päätunnusmerkit sekä aineistoesimerkit jokaisesta kehyksestä. Jäsennyksen pohjana on käytetty Virkin ja kollegoiden (2011) tuloksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kehystämisen tavoista lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa ja puuttumattomuudessa.

TAULUKKO 1. Poliisien perheväkivaltaan puuttumattomuutta perustelevat kehykset (Virkki ym. 2011 mukailten)

	Tunnusmerkit aineistossa	Aineistoesimerkki
Individualistinen kehys	<ul style="list-style-type: none"> • uhri vastuussa väkivallasta ja sen loppumisesta • poliisilla ei myötätuntoa uhria kohtaan, uhria pidetään välinpitämättömänä 	<i>Ja sekin, että löytää itestään riittävästi myötätuntoa sitä uhria kohtaan, koska ihan pakko sanoa, että välillä tulee semmonen olo, että välillä ite kerjää sitä tilannetta, vaikka niin kamalaa kun se onkin. (R11O1)</i>
Epäilyn kehys	<ul style="list-style-type: none"> • epäily siitä, puhuvatko osalliset totta ja onko rikosta edes tapahtunut • “oikeat uhrin”, jako ongelmatarpeisiin ja ns. parempiin perheisiin 	<i>Ja joskus tuntuu, että ne on kaikista hiljaisimpia ne oikeet, että ne on ollut pitkään hiljaa ja kärsiny. [...] Että millä sä löydät ne oikeet uhrin sieltä seasta? (R14O4)</i>
Professionaalinen kehys	<ul style="list-style-type: none"> • poliisien tehtävä tarkasti rajattu • laki määrittää (vähimmäis)toimenpiteet 	<i>Mut se on karua tavallaan, tai voi kuulostaa hirveeltä, mut me hoidetaan vaan se rikos. (R11O4)</i>

Sosiaalisen avun kehys	<ul style="list-style-type: none"> • puuttuminen sosiaalitoimen tehtävänä 	<i>Koska vähän semmonen vitsikin tässä, että oon semmonen sossutäti, et meen aika pitkälle semmoseen hehuun, eli henkiseen huoltoon niille asiakkaille. (R12O2)</i>
Käytännöllinen kehys	<ul style="list-style-type: none"> • käytännön rajoitteet ja esteet, kuten resurssipula (raha, aika, työvoima) • puuttuminen turhaa, koska väkivalta jatkuu, sanktiot pieniä ym. 	<i>Että poliisilla ei käytännössä oo työkaluja katkaista sitä, et jos se ei ite halua se ihminen lähteä siitä suhteesta pois, niin ei sitä tuu kukaan ulkopuolinen siitä saamaan. (R11O3)</i>

TAULUKKO 2. Poliisien perheväkivaltaan puuttumista perustelevat kehykset (Virkki ym. 2011 mukaillen)

	Tunnusmerkit aineistossa	Aineistoesimerkki
Empatian kehys	<ul style="list-style-type: none"> • uhrin rohkaiseminen • poliisit ilmaisevat myötätuntoa 	<i>[...] eikä tarvi itseensä syyllistää esim. sillä, että hienoa kun tuut tekemään sen ilmoituksen. (R16O2)</i>
Vastuullisuuden kehys	<ul style="list-style-type: none"> • poliisilla on rooli väkivallan loppumisessa • väkivaltaan puututtava, vaikka se menisikin hieman oman työnkuvan ulkopuolelle 	<i>Vaan se hetki, kun ollaan sen jutun päällä, niin tulee semmonen tilanne, että nyt tää kaipaa sitä panostusta ja nyt näille on annettava itsestä irti. Että ei vaan hoida sitä. [...] (R12O2)</i>

4.3 Sisällönanalyysi: Moniammatillinen yhteistyö

Poliisien haastatteluaineistosta kävi ilmi, että myös moniammatilliseen yhteistyöhön sekä poliisien koulutukseen liittyvillä seikoilla on vaikutusta poliisin parisuhdeväkivaltatyöhön. Näitä teemoja ei kuitenkaan ole mielekäästä tarkastella kehysanalyysin keinoin, sillä ne ovat konkreettisia väkivaltatyöhön vaikuttavia asioita, eivätkä niinkään väkivaltaan puuttumisen tai puuttumattomuuden kehystämisen tapoja. Käsittelen seuraavissa luvuissa haastattelussa esiin tulleita ammattilaisten välisen yhteistyön sekä poliisin koulutuksen teemoja sisällönanalyysin avulla.

Väkivaltaa kohdanneiden ja tehneiden kanssa työtä tekevät poliisien lisäksi mm. sosiaaliviranomaiset, terveydenhuollon työntekijät, uhripalvelujen tuottajat ja muut

kolmannen sektorin toimijat. Aineistossa väkivaltaan liittyvää moniammatillista yhteistyötä käsiteltiin haastattelurungon (liite 1) kysymysten avulla:

Millaisten muiden ammattiryhmien ja toimijoiden kanssa teillä on kokemusta yhteistyöstä lähisuhdeväkivaltaan liittyen? Millaisia haasteita ja millaisia hyviä käytäntöjä olette kohdanneet yhteistyössä? Mitkä asiat edesauttavat toimivaa yhteistyötä, mitkä estävät sitä?

Aineiston pohjalta käsittelen kolmea keskeisintä teemaa moniammatilliseen yhteistyöhön liittyen: väkivallan uhrien eteenpäin ohjausta, ammattilaisten välistä yhteistyötä sekä tiedonkulkua eri viranomaisten välillä.

4.3.1 Väkivallan uhrien eteenpäin ohjaus

Haastatteluaineiston perusteella poliisin tehtävät ja oma rooli ovat poliiseilla hyvin tiedossa. Se, mitä muut tahot tekevät tai minne parisuhdeväkivallan uhrin voi ohjata, vaikuttaa sen sijaan olevan paikoin epäselvää. Haastatelluista poliiseista moni toivoi tarkempaa tietoa muiden viranomaisten toiminnasta ja/tai tiiviimpää moniammatillista yhteistyötä. Tätä puoltaa myös ajatus siitä, että väkivaltaan puuttuminen on monia elämän eri osa-alueita, kuten terveyttä, turvallisuutta, oikeudellisia toimia ja asumista koskettava prosessi, jota voisi tehostaa yhteistoimin eri viranomaisten kanssa. Poliisien mukaan muilla ammattilaisilla on myös suhteellisen selkeä kuva siitä, mitä poliisin työhön kuuluu: virhekäsityksiä tai vaateita tulee enemmän asiakkaiden suunnalta.

Poliisit mainitsivat ensimmäisenä yhteistyökumppanikseen lähes poikkeuksetta sosiaaliviranomaiset. Muita mainittuja tahoja olivat esimerkiksi terveydenhuolto, psykologit, nuoriso-ohjaajat, koulut, kriisityöntekijät, sovittelutoimisto sekä turvakodit, vaihdellen sen mukaan, missä tehtävissä haastatellut poliisit toimivat. Yhteistyö poliisilaitoksella toimivien sosiaalityöntekijöiden kanssa sai haastatteluissa kiitosta. Joskus ongelmia syntyy haastateltavien poliisien mukaan siinä vaiheessa, kun on mentävä ”oman talon” ulkopuolelle.

R14O2: Sekin ehkä jos osais näihin, mitä X sano, että pystyis esim. neuvomaan sitä asianomistajaa tai sitä uhria vaikka kuulustelun jälkeen, että nyt kun se lähtee täältä laitokselta, että mitä sitten ne muut tahot tekee. Että niistä ei oo niin hirveesti tietoa, että miten ne käsittelee sen, miten se etenee siellä. Niin ite ymmärtäis paremmin sen, niin pystyis paremmin neuvomaan sen. Niin se vois helpottaa sitä uhria, kun se täältä lähtee, että tietääkö se, että mitä sitten tapahtuu. Että olis just se ehkä tiiviimpi yhteistyö tai se, että olis meilläkin tietämystä siitä, että mitä ne

muut tahot tekee ja miten nopeesti se esimerkiksi, tietysti tapauskohtaisesti, mutta etenee siellä. Niin pystyis ehkä neuvomaan tätä uhria sitten tässä. Kun se käy täällä meidän luona.

Yllä olevassa aineistokatkelmassa haastateltu poliisi kertoi kaipaavansa tietoa siitä, miten parisuhdeväkivaltaan puuttumisen prosessi etenee poliisilaitoksen ulkopuolella. Tarkempi tietämys muiden ammattilaisten tekemästä työstä voisi vahvistaa palveluihin ohjaamista. Katkelman poliisi toteaa, että tieto muiden tahojen toiminnasta helpottaisi uhrin neuvomista.

4.3.2 Ammattilaisten välinen yhteistyö

Väkivaltaa kokenut ihminen tarvitsee toisinaan apua useammalta eri viranomaistaholta. Poliisin ennalta estävän työn strategiassa (ENSKA) ammattilaisten välinen yhteistyö mainitaan ennalta estävän työn määrittelyssä:

“Poliisin ennalta estävällä työllä tarkoitetaan suunnitelmallisia ja johdettuja toimia, joilla estetään rikoksia, turvallisuutta heikentäviä häiriöitä ja muita ihmisten turvallisuuden ja turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia ei-toivottuja tapahtumia. Poliisi toimii ratkaisulähtöisesti yhteistyössä eri viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa. Ennalta estävä toiminta on tietojohdoista ja sen toteutumisesta ja tuloksista raportoidaan säännöllisesti viranomaisille, yhteistyökumppaneille ja asukkaille.” (Sisäministeriö 2019, 10.)

Myös osa haastatelluista poliiseista piti konkreettista yhteistyötä esimerkiksi sosiaalitoimen ja terveydenhuollon kanssa hyödyllisenä. Käytännön työssä tämä voisi näkyä niin, että eri alojen ammattilaiset voisivat kokoontua yhteiseen tapaamiseen väkivallan tekijän ja/tai uhrin kanssa esimerkiksi poliisiasemalle. Näin eri ammattilaisten työnkuva ja vaikuttamismahdollisuudet myös selkenisivät toisten alojen toimijoille. Alla olevissa kommentteissa poliisit kuvailevat, minkälaista yhteistyötä he toivoisivat.

R1104: Ehkä semmonen viranomaisyhteistyöverkosto, että siellä kerralla kohdattais kaikki.
R1105: Kun kutsut kuulusteluun, niin sä soittaisit sossulle ja sitten sä soittaisit terveydenhuoltoon ja jollekin psyk. tiimin, jos sä näkisit siinä semmosta. Ja sit ne kaikki ois siinä.

R1404: Se vois olla mielenkiintoisempi työtapana, että esitutkinnan aikana jo tulis mukaan nää muut yhteistyökumppanit ja siinä ois se koko voima koolla. Että nyt otetaan tämä tilanne haltuun kerralla. Ennen kun se paisuu. Että siinä ois se turvakoti ja rikosuhripäivystys, oikeusaputoimisto ynnä muuta. Niin ainakin niissä tapauksissa, joissa nähdään, että se riski on olemassa. Että enemmän toi yhteistyö, että se olis välittömämpää. Nyt se on, että mennään askel askeleelta, että kukaan meistä toisista ammattilaisista ei juurikaan tapaa toisiansa.

4.3.3 Tiedonkulku viranomaisten välillä

Tiedonkulun ongelmat olivat keskeisessä asemassa Mäkeläisen ym. (2012) tutkimuksessa, jossa kuntien väkivaltatyön yhdyshenkilöille, sosiaali- ja terveystoimijoille sekä eri järjestöjen ja seurakuntien perheasian neuvottelukeskusten edustajille toteutettiin kysely lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten tukitoimenpiteisiin liittyen. Puutteet palvelujen koordinoinnissa, yhteisissä toimintamalleissa sekä muita palvelujentarjoajia koskevissa tiedoissa hankaloittivat vastaajien mukaan auttamistyötä (mt. 19). Aineistoni poliisien näkemykset ovat suurilta osin samankaltaisia. Mäkeläisen (mt. 22) tutkimuksessa vastaajat nostivat esille kehyskohteena sosiaaliviranomaisten ja poliisin tiiviimmän yhteistyön. Tätä toteutetaan osassa poliisilaitoksista juurikin ”talon oman” sosiaalityöntekijän kanssa, mutta osassa oman tutkimukseni aineistoa poliisit totesivat laitoksensa sosiaalityöntekijän olevan ylikuormitettu.

Ammattiryhmien välinen tiedonkulku on toisinaan haastavaa myös salassapitomääräysten vuoksi. Haastateltava R12O2 toi esille ongelman asiakastietojen luovuttamisessa puhelimitse: *viimeksi jouduttiin mennä näyttämään sinne virkamerkkiä, että varmasti ollaan poliiseja*, mutta kertoi ymmärtävänsä luottamuksen ongelmallisuuden, sillä *ei voi kenelle tahansa mennä tietoja jakelemaan*. Eri viranomaiset käyttävät erilaisia tietojärjestelmiä. Niiden yhdistäminen toisi taas mukanaan uusia yksityisyydensuojaan liittyviä kysymyksiä, kuten sen, kuinka paljon informaatiota kukin toimija asiakkaistaan tarvitsee: yleisesti terveydenhuollon työntekijöiden ei ole tarpeen saada poliisien ylläpitämiä rekisteritietoja potilaistaan, eikä poliiseilla ole käyttöä asiakkaidensa yksityiskohtaisille terveystiedoille. Toisaalta hyvin tiukat salassapitomääräykset vaikeuttavat viranomaisten yhteistyötä, mikä taas voi osaltaan heikentää parisuhdeväkivallan uhrien tehokasta avunsaantia. Tätä on työstetty Sisäministeriön (2014, viitattu Lohiniva-Kerkelä 2017, 158) julkaisemassa raportissa, joka käsitteli perhe- ja lapsisurmien ehkäisyä ja viranomaisten tiedonvaihtoa. Raportin pohjalta alettiin valmistella lainsäädäntömuutosta, joka vahvistaisi useiden viranomaisten oma-aloitteista ilmoitusoikeutta tilanteissa, joissa heidän kohtaamissaan perheissä on väkivallan uhkaa. Lakisääteinen ilmoitusvelvollisuus sosiaaliviranomaisille (ja vakavimmissa tapauksissa myös suoraan poliisille) taas koskee tilanteita, joissa lapsen tai iäkkään henkilön hyvinvoinnin uskotaan olevan vaarassa esimerkiksi kaltoinkohtelun tai laiminlyönnin vuoksi. Myös tieto suunnitteilla olevasta vakavasta rikoksesta kuten törkeästä pahoinpitelystä tai henkirikoksesta velvoittaa poliisille ilmoittamiseen. (Lohiniva-Kerkelä 2017, 166–169.)

4.4 Sisällönanalyysi: Poliisien väkivaltaan liittyvä koulutus

Haastattelurungossa (liite 1) väkivaltaan liittyvää koulutusta koskeneet kysymykset oli jaoteltu jo käytyyn koulutukseen ja tuleviin koulutustarpeisiin.

2. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutus peruskoulutuksessa ja työuran aikana

Oletteko saaneet oman ammattinne peruskoulutuksessa lähisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta? Oletteko saaneet muuta lähisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta (esim. täydennyskoulutuksena)? Jos olette, millaista se on ollut (kesto, järjestäjä, vapaaehtoista/pakollista)? Oletteko osallistuneet moniammatilliseen koulutukseen? Millainen kokemus koulutukseen osallistuminen on ollut (hyödyt, haitat)?

3. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutustarve

Millaisia toiveita ja tarpeita teillä on lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä koulutuksesta? Mitä koulutuksen tulisi sisältää, mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä omalla alallanne ja organisaatiossanne? Millä tavalla koulutus pitäisi toteuttaa (lähiopetus, verkkokurssit tms.)?

Jako menneeseen ja tulevaan oli selkeä, joten käsittelen seuraavaksi aineistoa otsikoiden ”Poliisien aiempi väkivaltaan liittyvä koulutus” ja ”Poliisien toiveet väkivaltakoulutukseen liittyen” alla.

4.4.1 Poliisien aiempi väkivaltaan liittyvä koulutus

Sekä osa tässä työssä lainatuista poliisien kommentteista että poliisien omaa koulutustaan koskevat kertomukset viittaavat siihen, että heillä ei ole kovinkaan paljon tutkimuksiin pohjautuvaa tietoutta parisuhdeväkivallasta ilmiönä. Esimerkiksi individualistisessa kehyksessä esiin tuodut näkemykset eroavat voimakkaasti siitä, mitä tutkimustieto kertoo parisuhdeväkivallan dynamiikasta. Pertun (2002, 20) mukaan väkivaltatyön koulutuksessa tulisi kiinnittää huomiota etenkin parisuhdeväkivaltaa koskeviin myytteihin ja asenteisiin, joita niin koulutettavilla kuin kouluttajillakin saattaa olla. Tällaisia myyttejä ovat esimerkiksi seuraavat: naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy Suomessa vain vähän ja silloinkin alemmissa sosioekonomisissa luokissa, väkivallan tekijöillä on yleensä alkoholi- tai mielenterveysongelmia tai taustalla väkivaltainen lapsuus, ja mikäli väkivalta olisi todella vakavaa, uhri ilmoittaisi siitä poliisille. Tällaisten myyttien taustalla on usein stereotyyppisiä käsityksiä naisten ja miesten rooleista sekä uhria syyllistäviä ja väkivaltaa vähätteleviä asenteita. (mt. 20–27.)

Lähisuhdeväkivaltaa käsittelevä koulutus on monilla aloilla riittämätöntä niin määrän kuin laadunkin osalta (Notko & Husso 2019, 16). Niklander ym. (2019a, 17) toteavat Fagerlundin (2016) tutkimukseen viitaten, että poliisit tarvitsevat koulutusta “rikosilmoitusten kirjaamiseen lievän väkivallan yhteydessä, erilaisista lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista ja toistuvasti samoihin osoitteisiin liittyvistä hälytyksistä saadun tiedon hyödyntämisestä järjestelmällisemmin” sekä palvelujen piiriin ohjaamisesta. Tämän pro gradu –tutkimuksen aineiston haastatelluista poliiseista valtaosa ei osannut kertoa, käsiteltiinkö heidän koulutuksessaan lähisuhdeväkivaltaa vai ei. Moni mainitsi, että työ opitaan kentällä. Tällöin uraansa aloittaviin poliiseihin voivat vaikuttaa myös ohjaavat, vanhemmat poliisit, sekä heidän näkemyksensä ja kokemuksensa (ks. Paoline 2003, 203). Laapio (2005, 41) tuo esiin sen, että poliisit ja heidän yhteistyökumppaninsa siirtävät toisilleen uran aikana kartutettua tietoa ja “käytännöllistä viisautta”, mutta tämän lisäksi myös toimintakulttuurin asenteelliset ongelmat voivat siirtyä kokeneemmalta työntekijältä vähemmän kokeneelle.

R1104: [...] Että ammuntaa harjoitellaan ihan älyttömästi, mutta kuulusteluihin. Että kyllä suu on se mitä me enimmäkseen käytetään, niin siihen koulutukseen on hyvin edelleenkin hyvin vähän on panostettu. Et sen pitäis tulla ikään kuin annettuna lahjana vaan, että noin hupsista. R1102: On se joo, tohon voin yhtyä. Että ylipäättään meidän peruskoulutuksessa se tutkinnon, tutkinnan koulutus koulussa. Niin kyllä tulin tähän harjoitteluun, niin en mää suoraan sanottuna tienny mistään mitään. Että kyllä se täällä opitaan sitten.

Yllä olevassa aineistokatkelmassa poliisit kertoivat, että kuulustelun ja tutkinnan opetus on poliisien koulutuksessa vähäistä. Toinen haastateltavista (R1104) toi esiin, että esimerkiksi aseiden käyttöä harjoitellaan todella paljon, vaikka puhuttamisen taitoa tarvitaan työssä paljon useammin.

4.4.2 Poliisien toiveet väkivaltakoulutukseen liittyen

Haastatellut poliisit eivät pääsääntöisesti muistaneet osallistuneensa lähisuhdeväkivaltaa käsittelevään lisä- tai täydennyskoulutukseen: lapsiin kohdistuvan väkivallan lisäkoulutus mainittiin sen sijaan yleiseksi painopistealueeksi. Suoraan lähisuhdeväkivaltaan liittyvistä koulutustarpeista kysyessä muutama haastateltava mainitsi toiveen saada tietoa siitä, mitä muut väkivaltatyön ammattilaiset tekevät ja minkälaisissa asioissa väkivallan uhrin voidaan ohjata heidän luokseen. Myös tapausesimerkit muiden ammattilaisten kertomana mainittiin tavaksi oppia muiden tekemästä työstä.

H2: [...] Mutta oisko mitään semmoisia erityisiä teemoja mihin vois olla hyvä saada lähisuhdeväkivaltaan liittyen koulutusta. [...]

R16O2: Olisko ne jotku kanavat esim, että mihin se lähisuhdeväkivallasta kärsivä, sen kohteena oleva. Että mistä se vois saada apua. Et joku tämmönen ainakin. Ei oikeen, ei mulla tuu just mieleen mitään.

EPRAS-hankkeen II-kierroksen kyselyssä poliiseista 56 % koki, että heillä olisi tarvetta parisuhdeväkivaltaan liittyvälle lisäkoulutukselle. Osuus oli pienempi kuin terveydenhuollon (85 %) ja sosiaalihuollon (85 %) vastaajien keskuudessa. (Niklander ym. 2019b, 63.) Jos poliisin näkökulmasta parisuhdeväkivaltatilanteita lähestytään teotavan kannalta, ei merkityksellistä ole se, onko pahoinpitelyn kohteena puoliso vai tuntematon henkilö taksijonossa. Kuitenkin esimerkiksi väkivallan uusiutumisen riski ja psyykkisten seurausten luonne on tällaisissa tapauksissa hyvin erilainen. Väkivallan uhrin kannalta ei hänen ja tekijän välistä suhdetta voida jättää huomiotta, ja puuttumista edesauttaa tieto parisuhdeväkivallasta ilmiönä.

Haastatteluryhmissä nousi esiin se, että poliiseilla on jo nykytilanteessa paljon erilaisia lyhyitä lisäkoulutuksia eri aiheisiin liittyen, joista monet järjestetään verkkokursseina. Verkkokurssit saivat toteuttamistavastaan paljon kritiikkiä, ja mahdollista parisuhdeväkivaltakoulutusta toivottiin esimerkiksi seminaarin muodossa. Koulutuksia ei tule järjestää vain koulutuksen järjestämisen vuoksi, vaan niiden tulisi sisällöllisesti vastata ammattikunnan koulutustarpeita. Näitä tarpeita kartoitettiin EPRAS-hankkeessa, jonka pohjalta hankkeen toimijat loivat koulutuspaketin väkivaltatyön ammattilaisille. Myös Piipon, Nyqvistin & Suonion (2019) aiemmat havainnot sosiaalityön opiskelijoiden lähisuhdeväkivalta-verkkokurssilta osoittivat, että verkko-oppiminen soveltui väkivalta-aiheiden käsittelyyn hyvin ja että sen pohjalta oli mahdollista saada työkaluja parisuhdeväkivallan puuttumiseen.

Taulukoissa 3 ja 4 on lyhyesti koottu haastatteluissa esiin tulleet keskeisimmät teemat liittyen moniammatilliseen yhteistyöhön ja poliisien väkivaltaan liittyvään koulutukseen.

TAULUKKO 3. Väki­valtaan liittyvä moniammatillinen yhteistyö

Väkivallan uhrien eteenpäin ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyökumppaneita sosiaaliviranomaiset, terveydenhuolto, psykologi, turvakoti, koulu ym. • tarve tarkempaan tietoon siitä, mitä eri väkivaltatyön parissa työskentelevät ammattilaiset tekevät / missä asioissa heidän luokseen voi lähettää asiakkaita
Ammattilaisten välinen yhteistyö	<ul style="list-style-type: none"> • toiveena tapausten käsittely yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa: konkreettinen yhteistyö
Tiedonkulku ammattilaisten välillä	<ul style="list-style-type: none"> • yksityisyydensuoja ja erot tietojärjestelmissä haasteena

TAULUKKO 4. Poliisien väki­valtaan liittyvä koulutus

Aiempi koulutus	<ul style="list-style-type: none"> • poliisikoulussa väki­valtaan liittyvä koulutus vähäistä • lisäkoulutus painottuu lapsiin liittyvien rikosten tutkintaan
Koulutukseen liittyvät toiveet / tarpeet	<ul style="list-style-type: none"> • ohjeet siihen, mihin poliisilaitoksen ulkopuolisiin palveluihin uhrin voi ohjata

5 POHDINTA

Askel askeleelta, 1990-luvulta alkaen, parisuhdeväkivaltaa on alettu pitää yhteiskunnallisena ongelmana, johon puuttuminen on valtion ja viranomaisten tehtävä. Tätä tehtävää on toteutettu muun muassa lainsäädännön muutosten sekä erilaisten projektien ja ohjelmien kautta. Lisäpainetta toiminnalle ovat luoneet kansainväliset velvoitteet kuten Istanbulin sopimus ja sen toimeenpano. Monissa kunnissa toteutetaan MARAK-menetelmää, ja turvakoteihin voi nykyisin hakeutua omatoimisesti ja se on asiakkaille maksutonta. Silti parisuhdeväkivalta on Suomessa edelleen yleinen ja jatkuva ongelma, jonka selvittäminen vaatii ilmiön tutkimista monesta eri näkökulmasta.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli *1. Miten poliisit kehystävät parisuhdeväkivaltaa sekä siihen puuttumista tai puuttumattomuutta?* Kehysanalyysin avulla erottelin poliisien haastatteluaineistosta parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perustelevat individualistisen, epäilyn, professionaalisen, sosiaalisen avun ja käytännöllisen kehyksen. Parisuhdeväkivaltaan puuttumista perusteltiin empatian ja vastuullisuuden kehyksillä. Kehyksistä on mahdollista erottaa uhriin kohdistuvat kehykset, joita ovat individualistinen, epäilyn ja empatian kehys, sekä poliisiin itseensä kohdistuvat professionaalinen, sosiaalinen ja vastuullisuuden kehys. Individualistisessa kehyksessä ja epäilyn kehyksessä uhria pidettiin joko vastuussa väkivallan loppumisesta tai hänen kertomustaan väkivallasta epäiltiin. Sitä vastoin empatian kehyksessä poliisit ilmaisivat myötätuntoa väkivallan uhria kohtaan – vastaavia jännitteitä oli myös VISH-hankkeen erikoissairaanhoidon käsitellessä tutkimuksessa (Virkki ym. 2011) esimerkiksi medikaalisen ja prosessin käynnistämisen kehysten välillä. Käytännöllinen kehys oli sen sijaan niin väkivallan osapuolten kuin poliisinkin ulkopuolinen: muiden tekijöiden kuten resurssien nähtiin olevan syy väkivaltaan puuttumattomuuteen.

Professionaalisen, sosiaalisen ja vastuullisuuden kehyksien kautta poliisit määrittelivät mitkä tehtävät kuuluivat ja eivät kuuluneet heidän työnkuvaansa. Virkin ja kollegoiden (2011, 283) tutkimuksessa medikaalinen kehys piti sisällään sen, kuinka ammattilaiset rajasivat omia tehtäviään: päätehtävänä oli uhrin vammojen käsittely lääketieteellisestä näkökulmasta. Työssäni esitetty poliisien professionaalisuuden kehys muistuttaa medikaalista kehystä. Käytännöllinen kehys oli läsnä myös erikoissairaanhoidon tutkimuksessa. Aika- ja resurssipulan sekä vastuunjaon epäselvyyksien lisäksi

erikoissairaanhoidon ammattilaiset mainitsivat toimivien käytäntöjen puutteen työtään hankaloittavana seikkana. (Virkki ym. 2011, 283–284.)

Poliisien haastatteluissa näkyi pragmaattinen näkökulma väkivallan toistuvuuden ehkäisyyn, kuten esimerkiksi se, että individualistisen kehyksen puitteissa uhria kehoitettiin lähtemään suhteesta välittömästi. Parisuhdeväkivalta on kuitenkin usein monisäikeistä: suhteen päättämistä voi vaikeuttaa esimerkiksi pitkään jatkunut yhteiselämä käytännöllisine ja taloudellisine sidoksineen, yhteinen vanhemmuus sekä väkivallasta huolimatta olemassa oleva tunneside uhrin ja tekijän välillä. Tyypillisesti väkivaltaa ei ole suhteessa jatkuvasti, vaan välillä on parempia aikoja, jolloin toivo väkivallan loppumisesta jälleen herää. Avun pyytäminen vaatii usein myös uskallusta ja empatian kehyksessä poliisit tunnistivat tämän.

Parisuhdeväkivaltaan puuttuminen tai puuttumattomuus ei kuitenkaan ole vain yksittäisen poliisin harkintaan perustuva teko tai tekemättä jättäminen. Haastatteluista kävi ilmi, että monet käytännön asiat hankaloittavat väkivaltaan puuttumista. Esimerkiksi resurssien, kuten ajan, rahan ja henkilöresurssien – joista kaikki ovat toisiinsa linkittyneitä – niukkuus luo haasteita ja painetta poliisien päivittäiseen työhön. Tällöin on mahdollista, että omasta työstä karsitaan kaikki ylimääräisenä pidetty, kuten parisuhdeväkivaltaan puuttuminen sen dynamiikan ja muut ominaispiirteet huomioon ottaen eikä vain esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkkien täyttymistä tarkastellen. Osa poliiseista mainitsi laajempaan näkökulmana myös sen, että heidän mielestään parisuhdeväkivallan sanktiot ovat riittämättömiä. Tämän muuttaminen edellyttäisi lainsäädännöllisiä muutoksia.

Parisuhdeväkivalta ei ole oma rikosnimikkeensä, vaan tapahtumat menevät muun muassa lievän pahoinpitelyn, pahoinpitelyn, tai törkeän pahoinpitelyn tekoapojen alle. Uhrin ja tekijän välinen suhde käy mahdollisesti ilmi ilmoituksen lisätiedoista. Tällainen merkitsemistapa luultavasti hankaloittaa poliisien omaa tilastointia parisuhdeväkivaltaan liittyen. Mikäli parisuhdeväkivalta olisi oma rikosnimikkeensä, sen määritelmässä voitaisiin myös ottaa huomioon (mahdollisesti raskauttavina tekijöinä) uhrin ja tekijän välinen suhde sekä väkivallan toistuvuus.

Kuten Virkki ja kollegat (2011, 281–282) toteavat, kehystäminen ei ole pysähtynyt prosessi tai olotila, vaan kehykset voivat muuttua ja tilanteita voidaan uudelleenkehystää eri tavoin. Näin ollen myöskään tässä tutkielmassa esitetyt kehystämisen tavat eivät ole pysyviä asiantiloja, vaan esimerkiksi juuri koulutuksen liikkeellepanemana kehystämisen tavat saattavat hyvinkin muuttua. Parisuhdeväkivallan vähentymisen ja vähentämisen kannalta

toivottavaa olisi erilaisten väkivaltaan puuttumista perustelevien kehysten muotoutuminen ja vahvistuminen. Tätä voisi edesauttaa poliisien tietoisuuden lisääminen parisuhdeväkivallan dynamiikasta sekä hyvien toimintakäytäntöjen vakiintuminen väkivallan uhrien ja tekijöiden kohtaamiseen. EPRAS-hankkeessa, jossa tutkielmassani käytetty aineisto kerättiin, tuotettiin myös kaikille avoin verkkokoulutus Luo luottamusta – puutu väkivaltaan, jossa yhtenä tavoitteena on juuri tiedon lisääminen väkivallasta ilmiönä (Niklander ym. 2019b).

Tutkielmani toinen tutkimuskysymys oli *2. Miten poliisit kuvaavat parisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutustaan ja moniammatillista yhteistyötä?* Haastatteluista kävi ilmi, että parisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta on poliisikouluopintojen aikana tai lisäkoulutuksen muodossa vain vähän. Poliisikoulusta osalle haastatelluista oli jäänyt mieleen niin sanottu kotikeikkaharjoitus, jossa opiskelijat kohtasivat näytellyn väkivaltatilanteen. Lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen lisäkoulutusta on enemmän, ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen oli haastatelluista poliiseista poikkeuksetta tärkeää. Tätä voidaan perustella sillä, että lapsen kehitys on kesken, tätä kehitystä tulisi suojella, ja aikuisen tulisi kaikissa tilanteissa ymmärtää olla lyömättä lasta. Lapsen ei myöskään voida olettaa olevan uhrina aktiivinen toimija, eikä häntä voida velvoittaa lähtemään kodistaan pakosalle. Kuitenkin samantyyppistä lähestymistapaa voisi soveltaa myös parisuhdeväkivallan uhreihin, vaikka he ovatkin aikuisia. Kodin tulisi olla ihmiselle turvallisin paikka, joten siellä tehty väkivalta on ehdottomasti tuomittava. Laki on systemaattisen puuttumisen kannalla, sillä se velvoittaa tätä nykyä kirjaamaan jokaisen lievänkin pahoinpitelyn, mikäli se tapahtuu perheen kontekstissa. Asenteiden tasolla on kuitenkin edelleen havaittavissa se, että aikuisen väkivallan uhrin tulisi hoitaa ongelmansa itse ja lähteä suhteesta välittömästi – tässä tutkimuksessa se kävi ilmi individualistisen kehyksen kautta. Lapsiin liittyen huomionarvoista on myös se, että lapset ovat usein tietoisia kotona tapahtuvasta väkivallasta ja reagoivat siihen, vaikka se ei kohdistuisikaan heihin itseensä: tämän vuoksi myös vanhempaan kohdistuva väkivalta heikentää lapsen hyvinvointia.

Niin uhrin hyvinvoinnin kuin väkivaltaongelman käsittelynkäkin näkökulmasta olisi hedelmällisempää suunnata kysyvä katse väkivallan uhrista tekijään. Sen sijaan, että kyseenalaistettaisiin vaikeassa tilanteessa elävän väkivallan kokijan tekemisiä tai tekemättä jättämisistä, tiedusteltaisiin väkivallan tekijältä, miksi hän on väkivaltainen puolisoaan kohtaan ja minkälaisiin toimiin hän ryhtyy lopettaakseen väkivaltaisen käyttäytymisen.

Henkilön väkivaltaiseen käyttäytymiseen puuttumalla voitaisiin pyrkiä myös ehkäisemään sitä, että hän olisi väkivaltainen mahdollista seuraavaa kumppaniaan kohtaan. Tekijöitä voitaisiin myös systemaattisemmin ohjata erilaisten väkivallan tekijöille suunniteltujen palveluiden ja interventio-ohjelmien pariin. Uhria ei toki tule sivuuttaa tai unohtaa, mutta väkivallan syiden selvittäminen tulisi kohdistaa tekijään.

Kokemusasiantuntijan puheenvuoro väkivaltakoulutuksessa olisi hyvä keino tuoda uhrin näkökulmaa ilmiöön ja väkivaltaan puuttumiseen. Väkivallasta selviytynyt henkilö, joka pystyy mahdollisesti myöhemmin refleктоimaan kokemuksiaan, voisi tuoda esiin jännitteitä ja haasteita, joita väkivaltaisessa suhteessa eläminen ja siitä irrottautuminen pitävät sisällään. Kokemusasiantuntijalla on kuva kokonaisprosessista, johon on saattanut osallistua monien eri alojen ammattilaisia. Hänen on mahdollista kertoa siitä, minkälainen apu oli tai olisi ollut hyödyllisintä viranomaisten taholta. Tällaista tietoa voitaisiin käyttää muun muassa koulutuksia suunniteltaessa.

Tässä työssä näkyi yhteneväisyyksiä muun muassa Horwitzin ja kollegoiden (2011) tutkimukseen, jossa poliisit kertoivat turhautumisestaan liittyen parisuhdeväkivallan uusiutumiseen ja sanktioiden riittämättömyyteen. Kuitenkin edellä mainitusta tutkimuksesta eroten ja Goverin ja kollegoiden (2011) haastatteleminen poliisien lailla, aineistoni poliisit eivät pitäneet parisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta erityisen tärkeänä. Niin aiempien tutkimusten (mm. Gover ym. 2011; Suomessa Fagerholm ym. 2018; Niklander ym. 2019a) kuin tämän työnkin perusteella pidän silti koulutusten järjestämistä hyödyllisenä, liittyen esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan ilmiönä sekä väkivaltaan puuttumiseen. Parisuhdeväkivallan ominaispiirteiden kuten väkivallan kehän ja väkivallan normalisoinnin ymmärtämisen kautta viranomaisten väliintuloja voitaisiin kehittää niin, että pelkän tilanteen rauhoittamisen sijasta väkivaltaan puututtaisiin ja se yritettäisiin saada loppumaan. Koulutusyhteistyö muiden väkivaltatyön ammattilaisten kanssa toisi muiden toimijoiden näkökulmaa työhön.

Poliisien toivoma tieto keskeisistä väkivaltatyön toimijoista heidän olisi helppo toteuttaa ilman erillisiä resursseja. Koottu yhteystietolista paikallisista organisaatioista todennäköisesti myös sujuvoittaisi poliisien työtä kiireen keskellä. Uhrin toipumisen ja oikeuksien toteutumisen kannalta olisi myös ensiarvoisen tärkeää, että hän saisi yhteyden auttaviin tahoihin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Jatkotutkimusehdotuksia

Aineistona tässä pro gradussa oli poliisien ryhmähaastatteluja. Aineisto on laaja ja monipuolinen ja siitä voisi tutkia paljon muutakin, kuten esimerkiksi poliisien ammatillista habitusta eli sitä, miten poliisit toteuttavat ”poliisiuttaan”. Ammatillisen habituksen ilmenemismuodot ja vaikutukset liittyvät tämänkin tutkimuksen aiheeseen, mutta jäivät rajauksen ulkopuolelle työn laajuuden vuoksi.

Poliisien väkivaltaan puuttumisen tai puuttumattomuuden kehystämisen yhteyttä käytännön työhön voitaisiin myös tutkia laajemmalla aineistolla, liittyen muun muassa siihen, kirjaavatko väkivaltaan puuttumattomuuden kehyksiä runsaasti käyttävät poliisit vähemmän ilmoituksia väkivallasta kuin puuttumisen kehyksiä käyttävät. Tällöin olisi mahdollista analysoida sitä, vaikuttaako poliisin oma käsitys väkivaltaan puuttumisesta hänen konkreettisiin toimiinsa.

Tässä työssä on paikoin tehty vertailua Virkin ja kollegoiden (2011) erikoissairaanhoidon työntekijöiden tutkimuksen kanssa. Kuitenkin myös tarkempi vertaileva tutkimus eri ammattiryhmien välillä, mukaan lukien esimerkiksi sosiaalialan työntekijät, olisi mielekäs väkivaltatyön parissa työskentelevien ammattilaisten näkemysten kokonaiskuvan muodostamiseksi. EPRAS-hankkeessa väkivaltatyön parissa työskenteleville ammattilaisille on tehty *Luo luottamusta – Puutu väkivaltaan* –verkkokoulutuspaketti (Niklander ym. 2019b; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019b), jonka käytön yleisyydestä ja hyödyistä olisi mahdollista tehdä seurantaa tulevina vuosina. Koulutuspaketti on tarkoitettu kaikille työssään väkivallan uhreja kohtaaville ja se sisältää tietoa lähisuhdeväkivallasta ilmiönä sekä siitä, miten lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä tilanteissa voi toimia (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019b).

Ilmiön toista puolta voitaisiin tutkia selvittämällä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja tehneiden kokemuksia poliisin kohtaamisesta esimerkiksi kotikäynneillä tai tutkinnassa. Tulevaisuudessa tulisi selvittää, onko poliisin suhtautumisella vaikutusta uhrin kokemukseen tai väkivallan loppumiseen tai jatkumiseen; voiko onnistunut kohtaaminen esimerkiksi edesauttaa avun piiriin hakeutumista ja väkivallan kierteestä pois pääsemistä. Tärkeää olisi tutkia myös väkivallan uhrien saaman tuen merkitystä ja tarkemmin sitä, minkälaista tukea he tarvitsisivat väkivaltaisesta suhteesta lähtemiseen. Tätä tietoa voitaisiin käyttää niin, että poliiseja koulutettaisiin uhrien tuen tarpeen tunnistamisessa, ja he osaisivat tarjota tukea entistä soveltuvammin.

LÄHTEET

- Choudhry, S. (2016). Towards a Transformative Conceptualisation of Violence Against Women – A Critical Frame Analysis of Council of Europe Discourse on Violence Against Women. *The Modern Law Review* 79, 406–441. DOI: 10.1111/1468-2230.12190
- Danielsson, P. & Näsi, M. (2019). *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2018 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 35/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0666-7>
- Ensi- ja turvakotien liitto. (2019). *Turvakodit ja väkivallan ehkäisy*. Luettu 3.4.2019 osoitteessa <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/nain-me-autamme/turvakodit-muu-vakivaltatyo/>
- Esitutkintalaki 805/2011. (2011). Luettu 28.3.2019 osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110805>.
- Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 52–53/2015. (2015). Luettu 17.10.2019 osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsviite/2015/20150052>.
- Fagerlund, M. (2016). *Lähisuhdeväkivalta poliisin perheväkivaltatehtävillä*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 123.
- Fagerlund, M., Kääriäinen, J. & Ellonen, N. (2018). Recording of offences on police domestic violence call outs. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 42(2–3), 119–137. DOI: 10.1080/01924036.2017.1364277
- FRA – Euroopan unionin perusoikeusvirasto. (2014). *EU:n laajuinen tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Tutkimustulokset lyhyesti*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Luettu 7.3.2019 osoitteessa https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_fi.pdf.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Boston: Northeastern University Press.
- Gover, A. R., Pudrzynska Paul, D., & Dodge, M. (2011). Law Enforcement Officers' Attitudes About Domestic Violence. *Violence Against Women* 17(5), 619–636. DOI: 10.1177/1077801211407477
- Gracia, E. & Merlo, J. (2016). Intimate partner violence against women and the Nordic paradox. *Social Science & Medicine* 157, 27–30. DOI: 10.1016/j.socscimed.2016.03.040
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 66/2015. (2015). Luettu 27.3.2019 osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150066>.

- Heiskanen, M. & Piispa, M. (1998). *Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Heiskanen, M. (2006). Miesten naisille tekemän väkivallan kehitys ja kokonaiskuva. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Siren, R. (toim.) *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*, 19–40. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. (2010). *Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa*. Helsinki: Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipoliittikan Instituutti (HEUNI), julkaisusarja no. 66.
- Honkatukia, P. (2011). *Uurit rikosprosessissa – haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252.
- Hernández, M. (2018). “Killed Out of Love”: A Frame Analysis of Domestic Violence Coverage in Hong Kong. *Violence Against Women*, 24(12), 1454–1473. DOI:10.1177/1077801217738581
- Horwitz, S. H., Mitchell, D., LaRussa-Trott, M., Santiago, L., Pearson, J., Skiff, D. M. & Cerulli, C. (2011). An Inside View of Police Officers' Experience with Domestic Violence. *Journal of Family Violence* 26(8), 617–625. DOI: 10.1007/s10896-011-9396-y
- Husso, M. (2003). *Parisuhdeväkivalta: lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Husso, M., Virkki, T., Notko, M., Holma, J., Laitila, A., & Mäntysaari, M. (2012). Making sense of domestic violence intervention in professional health care. *Health and Social Care in the Community*, 20(4), 347–355. DOI: 10.1111/j.1365-2524.2011.01034.x
- Järvi, K. (2016). *"Itsellä ei ole halua ryhtyä miksikään pikkupoliisiksi": tutkimus lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisesta*. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201601161129>
- Kainulainen, H. (2015). Poliisit ja rosvot – Salaisen tiedon jäljillä. Teoksessa Häkkinen, A. & Salasuo, M. (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 161*, 51–80. Tampere: Vastapaino.
- Kainulainen H. & Saarikkomäki, E. (2014). *Rikosprosessi väkivaltarikosten uhrien näkökulmasta*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 126.
- Kainulainen, H. & Niemi, J. (2017). Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, 138–155. Tampere: Vastapaino.

- Kaaitila, A. (2017). Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Motivaatio ja esteet. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, 89–103. Tampere: Vastapaino.
- Kaitue S., Noponen T. & Släen, A. (2007). *Yleistä muttei yksityistä - Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen*. Helsinki: Edita.
- Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. (2018). *Sensitiivinen tutkimuksessa: Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. Toinen painos. Tallinna: Unipress.
- Keskinen, S. (2005). *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Koivukangas, J. (toim.) (2007). *Käytännön oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille*. Helsinki: Rikosuhripäivystys, Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Korander, T. (2019). Poliisikulttuuri. Teoksessa Vuorensyrjä, M. (toim.) *Siniset klassikot. Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikkotutkimuksia 1*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 44.
- Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2009). *Focus Groups. A Practical Guide for Applied Research*. Neljäs painos. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. (toim.). (2002). *Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti*. Geneve: World Health Organization. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf
- Kääriäinen, J. (2006). Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Siren, R. (toim.) *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*, 103–121. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Laapio, M-L. (2005). *Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta*. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 24.
- Laki rikoslain muuttamisesta 879/2013. (2013). Luettu 29.8.2019 osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130879#Pidp446174832>
- Lavis, V., Horrocks, C., Kelly, N., & Barker, V. (2005). Domestic Violence and Health Care: Opening Pandora's Box – Challenges and Dilemmas. *Feminism & Psychology* 15(4), 441–460. <https://doi.org/10.1177/0959-353505057618>
- Lehti, M. (2019). *Henkirikoskatsaus 2019*. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksia 34/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0665-0>
- Leinonen, N. (2019). *Ammattilaisten lähisuhdeväkivallan kohtaamiseen liittyvien tunteiden yhteys väkivallan kokijalle, tekijälle ja ammattilaisille rakennettuun toimijuuteen*.

Psykologian ja sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201906103078>

- Lepistö-Johansson, P. (2012). Frame analysis. Teoksessa Mills, A. J., Durepos, G. & Wiebe, E. (toim.) *Encyclopedia of Case Study Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications. Luettu 23.11.2018 osoitteessa <http://methods.sagepub.com/base/download/ReferenceEntry/encyc-of-case-study-research/n150.xml>
- Lohiniva-Kerkelä, M. (2017). Salassapito- ja ilmoitusvelvollisuus lähisuhdeväkivallasta. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, 156–173. Tampere: Vastapaino.
- Lundberg, M. (2001). *Vilja med förhinder. Polisens samtal om kvinnomisshandel*. Stockholm: Symposion.
- Lundgren, E. (1992). *Gud och alla andra karlar: En bok om kvinnomisshandlare*. Stockholm: Natur och kultur.
- Marková, I., Linell, P., Grossen, M., Salazar Orvig, A. (2007). *Dialogue in Focus Groups: Exploring Socially Shared Knowledge*. London: Equinox.
- Mäkeläinen, T., Husso, M., Mäntysaari, M., Notko, M. & Virkki, T. (2012). *Tukitoimenpiteet lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota, 2012:12. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201801051073>
- Niemi-Kiesiläinen, J. (2004). *Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: WSOY.
- Niemi-Kiesiläinen, J. & Kainulainen, H. (2006). Perheväkivalta ja lainsäädäntö. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry. *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä*, 115–135. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35.
- Niklander, E., Peltonen, J., Notko, M. & Husso, M. (2019a). Enhancing Professional Skills and Raising Awareness on Domestic Violence, Violence Against Women and Shelter Services (EPRAS) -hanke. Teoksessa Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) *Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. EPRAS-hankkeen arviointi*. Helsinki: THL – Raportti 13/2019.
- Niklander, E., Peltonen, J., Fagerlund, M., Mela, M., Houtsonen, J., Notko, M. & Husso, M. (2019b). EPRAS-hankkeen projektikonkaisuus ja sen arviointi. Teoksessa Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) *Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. EPRAS-hankkeen arviointi*. Helsinki: THL – Raportti 13/2019.
- Nikupeteri, A. (2017). Professionals' critical positionings of women as help-seekers: Finnish women's narratives of help-seeking during post-separation stalking. *Qualitative Social Work*, 16(6) 793–809. DOI: 10.1177/1473325016644315

- Nollalinja. (2019). *Tietoa Nollalinjasta*. Luettu 20.7.2019 osoitteessa <https://www.nollalinja.fi/tietoa-nollalinjasta>
- Notko, M. (2011). *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylä: Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social Research 406. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4178-9>
- Notko, M. & Husso, M. (2019). Lähisuhdeväkivalta ilmiönä. Teoksessa Niklander, E., Notko, M. & Husso, M. (toim.) *Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa. EPRAS-hankkeen arviointi*. Helsinki: THL – Raportti 13/2019.
- Nyqvist, L. (2001). *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28.
- Outila, M., Jumisko, E. & Kettunen, R. (2014). Kotihoidon työntekijöiden ja asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen rakentuminen – kehysanalyttinen näkökulma. *Gerontologia* 28(4), 231–249.
- Paasolainen, M. (2016). *Parisuhdeväkivallan kohteena olevien naisten toimijuuden rakentuminen: kulttuuriset käsitykset, valtasuhteet ja toimintamahdollisuudet*. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201701021024>
- Paoline III, E. A. (2003). Taking stock: Toward a richer understanding of police culture. *Journal of Criminal Justice* 31(3), 199–214. DOI:10.1016/S0047-2352(03)00002-3
- Perttu, S. (2002). Mitä on naisiin kohdistuva väkivalta? Teoksessa Rautava, M. & Perttu, S. (toim.) *Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta: Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen*, 17–50. Helsinki: Stakes, Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti 1998–2002.
- Peräkylä, A. (1990). *Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa*. Tampere: Vastapaino.
- Piippo, S., Nyqvist, L. & Suonio, M. (2019). Lähisuhdeväkivallasta oppimisen reflektiot sosiaalityön opiskelijoiden oppimispäiväkirjoissa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 27(2), 164–180. <https://doi.org/10.30668/janus.69690>
- Piispa, M. (2004). *Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Piispa, M. (2006). Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Siren, R. (toim.) *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*, 41–81. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225.
- Piispa, M. (2011). Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) *Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta*, 15–36. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13.

- Piispa, M. & Heiskanen, M. (2017). Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, 68–86. Tampere: Vastapaino.
- Piispa, M. & October, M. (2017). Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 82(3), 304–312.
- Poliisilaki 872/2011. (2011). Luettu 29.7.2019 osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110872>
- Poliisin tulostietojärjestelmä Polstat. (2018). *Tilastotietoa poliisin toiminnasta ja rikollisuudesta, heinäkuu 2018*. Luettu 21.8.2018 osoitteessa https://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/72560_Mediatilasto_koko_maa_2018_tammi-kesa_lopullinen.pdf?a343df0a2ef1d588.
- Puroila, A.-M. (2002). *Erving Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä*. Rovaniemi: Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 41.
- Qvist, T. (2019). *Parisuhdeväkivallan sovittelu Suomessa*. Rovaniemi: Acta electronica Universitatis Lapponiensis 253. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-138-5>
- Ronkainen, S. (2008). Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73(4), 388–401.
- Ronkainen, S. (2017). Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta: Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*, 19–35. Tampere: Vastapaino.
- Ronkainen, T. & Ropponen, S. (2012). *Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen vastuu: kehysanalyysi erikoissairaanhoidon työntekijöiden näkökulmasta*. Psykologian pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201208242230>
- Ruuskanen, E. & Sarimo, M. (2018). *Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi*. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisu 44/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-721-2>
- Rönkä, A.-L. (2011). Matkapuhelinsäteily mediassa – Terveysriskikeskustelun kehysanalyysi. *Media & viestintä* 34(2), 20–43. <https://doi.org/10.23983/mv.62913>
- Salmi, V., Lehti, M., Sirén, R., Kivivuori, J. & Aaltonen, M. (2009). *Perheväkivalta Suomessa*. Helsinki: OPTL:n verkkokatsauksia 12/2009. <http://hdl.handle.net/10138/152590>

- Sisäministeriö. (2019). *ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023*. Helsinki: Sisäministeriön julkaisuja 2019:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-242-5>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2010). *Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:5. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3031-5>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2017). *Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3970-7>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto. (2019). *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018*. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 4.5.2020 osoitteessa https://www.stat.fi/til/rpk/2018/15/rpk_2018_15_2019-06-06_tie_001_fi.html
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017). *Mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on?* Luettu 28.3.2019 osoitteessa https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_perhevakivallan_ekaisytyo/lahisuhde
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018a). *Sukupuolistuneen väkivallan muotoja*. Luettu 3.4.2019 osoitteessa <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018b). *Lähisuhdeväkivalta 2017*. Helsinki: THL Tilastoraportti 40/2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018112949455>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019a). *Turvakotipalvelut 2018*. Helsinki: THL Tilastoraportti 22/2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220071>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019b). *THL on julkaissut verkkokoulutuksen ammattilaisille lähisuhdeväkivallasta ja siihen puuttumisesta*. Luettu 24.4.2020 osoitteessa <https://thl.fi/fi/-/thl-on-julkaissut-verkkokoulutuksen-ammattilaisille-lahisuhdevakivallasta-ja-siihen-puuttumisesta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2020). *SERI - seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset*. Luettu 1.4.2020 osoitteessa <https://thl.fi/fi/-/suomen-ensimmainen-seri-tukikeskus-on-toiminut-vuoden-ja-palvelee-nyt-koko-uuttamaata>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Tammi.
- Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi? Teoksessa J. Ruusuvoori ja L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 223–241. Tampere: Vastapaino.
- Virkki, T. (2008). Habitual Trust in Encountering Violence at Work. Attitudes towards Client Violence among Finnish Social Workers and Nurses. *Journal of Social Work*, 8(3), 247–268. DOI: 10.1177/1468017308091039

- Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J. & Mäntysaari, M. (2011). Lähisuuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 48, 280–293.
- Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J. & Mäntysaari, M. (2015). Possibilities for Intervention in Domestic Violence: Frame Analysis of Health Care Professionals' Attitudes. *Journal of Social Service Research*, 41(1), 6–24. DOI: 10.1080/01488376.2014.917449.
- Walker, L. E. (2017). *The Battered Woman Syndrome*. Neljäs painos. E-kirja. New York: Springer.
- Wemrell, M., Stjernlöf, S., Aenishänslin, J., Lila, M., Gracia, E. & Ivert, A-K. (2019). Towards understanding the Nordic paradox: A review of qualitative interview studies on intimate partner violence against women (IPVAW) in Sweden. *Sociology Compass* 13(6). DOI: 10.1111/soc4.12699

LIITE 1. Fokusryhmähaastattelurunko

Ryhmähaastattelussa keskustellaan seuraavista teemoista 1-2 tutkijan (YTT Marita Husso ja YTT Marianne Notko Jyväskylän yliopistosta) ohjaamana, ryhmän koko 4-8 osallistujaa. Haastattelun teemat toimivat ohjenuorana keskustelulle.

Keskustelun aluksi kartoitetaan osallistujien taustatietoja:

Millaisia ammattitutkintoja teillä on, millaisilta eri aloilta? Miten pitkään olette toimineet nykyisissä ammateissanne, mahdollinen aikaisempi työkokemus muilta aloilta?

1. Lähisuhdeväkivallan kohtaaminen omassa ammatissa

Millä tavalla määrittelette lähisuhdeväkivallan tai perheväkivallan työssänne, mitä se pitää sisällään ja mitä merkityksiä eri käsitteillä on? Millä tavoin lähisuhdeväkivalta liittyy työhönne, miten usein ja millä tavoin kohtaatte sitä? Millaisia lähisuhdeväkivallan muotoja kohtaatte? Millaisia kokemuksia teillä on lähisuhdeväkivaltatyön haasteista ja mahdollisuuksista omassa työssä? Millaisia ajatuksia ja tunteita työssä kohdattu lähisuhdeväkivalta herättää? Millaisia työkäytäntöjä ja ohjeita teillä on lähisuhdeväkivaltatilanteita varten? Onko työyhteisönne ja organisaation lähisuhdeväkivallan kohtaamista koskeva tuki ja ohjeistus mielestänne riittävää?

2. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutus peruskoulutuksessa ja työuran aikana

Oletteko saaneet oman ammattinne peruskoulutuksessa lähisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta? Oletteko saaneet muuta lähisuhdeväkivaltaan liittyvää koulutusta (esim. täydennyskoulutuksena)? Jos olette, millaista se on ollut (kesto, järjestäjä, vapaaehtoista/pakollista)? Oletteko osallistuneet moniammatilliseen koulutukseen? Millainen kokemus koulutukseen osallistuminen on ollut (hyödyt, haitat)?

3. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvä koulutustarve

Millaisia toiveita ja tarpeita teillä on lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä koulutuksesta? Mitä koulutuksen tulisi sisältää, mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä omalla alallanne ja organisaatiossanne? Millä tavalla koulutus pitäisi toteuttaa (lähiopetus, verkkokurssit tms.)?

4. Lähisuhdeväkivalta ja moniammatillinen yhteistyö

Millaisten muiden ammattiryhmien ja toimijoiden kanssa teillä on kokemusta yhteistyöstä lähisuhdeväkivaltaan liittyen? Millaisia haasteita ja millaisia hyviä käytäntöjä olette kohdanneet yhteistyössä? Mitkä asiat edesauttavat toimivaa yhteistyötä, mitkä estävät sitä?

5. Kolme toivetta hyvälle haltialle: näin meidän työssämme lähisuhdeväkivaltaan voisi parhaiten puuttua

Jos saisitte esittää oman työnne näkökulmasta kolme toivetta hyvälle haltialle, mitkä olisivat keskeisimmät asiat joiden avulla lähisuhdeväkivaltaan liittyviä kysymyksiä voitaisiin ratkaista parhaalla mahdollisella tavalla?